लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण परिक्षण प्रतिवेदन

"अन्नपूर्ण गाँउपालिका, कास्की"

आर्थिक वर्ष २०७७/०७८

गण्डकी प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठान,

पोखरा

परामर्शकर्ता

भानु पराजुली

सम्पर्कः ९८५६०७५१७६

ईमेलः newsbhanu@gmail.com

निर्मला अधिकारी

सम्पर्कः ९८४६१३०३८३

विषय सूची

पेज नं

१ अन्नपूर्ण गाँउपालिकाको सङ्क्षिप्त चिनारी ३

२ लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण परीक्षणको अवधारणा..... .....३

३ लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धी प्रमुख नीति तथा रणनीतिहरु ६

३.१ लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धी प्रमुख नीतिहरु ६

३.२. लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धी रणनीतिहरु ७

४ लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण परीक्षणको उद्देश्य ८

५ लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण परीक्षणको महत्व ८

६ लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण परीक्षणले समेट्ने क्षेत्रहरु ९

७ लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण परीक्षण विधि.....१०

७.१ परिक्षण परामर्श टोली.....१०
७.२ दस्तावेज परिक्षण.....१०
७.३ लक्षित समूह छलफल.....११
७.४परिक्षण कार्यशाला गोष्ठी.....११
७.५लैससास परिक्षणका विषयगत क्षेत्रहरु र अंकभार.....११
७.६सवल, कमजोर, अवसर र चुनौति विश्लेषण.....१३

८.लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणवाट आएका मुख्य प्राप्तीहरु.....१३

९.अन्नपूर्ण गाँउपालिका कास्कीको २०७७/०७८ को पार्श्वचित्र.....१५

१०.लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण परीक्षणवाट प्राप्त सबल र सुधार गर्नु पर्ने पक्षहरु.....१भ्चचयचज्ञ द्यययफबचप लयत मभाष्लभम।

११. लैंगिक तथा सामाजिक समावेशी कार्ययोजना..... .....३८

१२. निष्कर्ष तथा सुझाव.....५२

सन्दर्भ सामाग्रीहरु

.....भ्चचयचज्ञ
द्यययफबचप लयत मभाष्लभम।५४

अनुसूचीहरु ५५

१.अन्नपूर्ण गाँउपालिका कास्कीको सङ्क्षिप्त चिनारी

वि. सं. २०७३ फाल्गुन २७ गते गाउँपालिका घोषणा भएको अन्नपूर्ण गाउँपालिकाको क्षेत्रफल ४१७.७४ वर्ग कि. मी. रहेको छ भने कुल जनसंख्या २३,४१७ छ । अन्नपूर्ण गाउँपालिका ढिकुरपोखरी, भदौरे तमागी(१ र २), सल्यान, लुम्ले, दाङसिङ र घान्द्रुक गा वि स मिलि कुल ११ वडामा विभाजित छ । अन्नपूर्ण गाउँपालिकाको पूर्वी सिमानामा माछापुच्छ्रे गाउँपालिका, पश्चिममा म्याग्दी सिमानामा मनांग तथा दक्षिणमा पर्वत र पोखरा-लेखनाथ महानगरपालिका रहेको छ | गाउँपालिकाको अग्रणी क्षेत्रहरुमा पर्यटन, कृषि र पशुपालन रहेको छ । नौडाँडा,काँडे,नयाँपुल, बिरेठाँटि र स्याउलि बजार यस गाउँपालिकाको मुख्य बजार क्षेत्र रहेको छ । मुख्य पर्यटकीय क्षेत्रमा अन्नपृर्ण अाधार शिविर, माछापुच्छ्रे आधार शिविर, घोडेपानी, घान्द्रुक, पन्चासे, इशरु, हिड्ने ताल,नसिखर्क रहेका छन् । राष्ट्रिय सडक को लम्बाई जम्मा २४ कि.मि.,जिल्ला सडक को लम्बाई जम्मा ५८.५२ कि. मि.,गाउँपालिका स्तरीय सडक समेत कुल लम्बाई करिब २३७.४१ कि.मि. सडकको अवस्था रहेको छ ।

२. लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण परीक्षणको अवधारण

नेपालको संविधान २०७२ मा राज्य संरचनाका सबै अङ्गहरूमा मधेशी, दलित, आदिवासी जनजाति, महिला, पिछडावर्ग, मजदूर, किसान अपाङ्गता भएका व्यक्ति, पिछडिएको समुदाय तथा क्षेत्र सबैलाई समानुपातिक समावेशीका आधारमा सहभागी गराउने प्रतिबद्धता व्यक्त गरिएको छ । नेपालको समग्र विकास कार्यलाई नीतिगत मार्गदर्शन गर्ने त्रिवर्षीय योजना यस्ता नीति कार्यान्वयन गर्न बार्षिक रुपमा जारी हुने नेपाल सरकारका नीति तथा कार्यक्रमहरू, बजेट वक्तव्यहरू र विभिन्न कानूनी दस्तावेजहरूमा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिकसमावेशीकरणका मुद्दाहरूलाई सम्बोधन गर्दै राष्ट्रिय प्राथमिकता दिइएको छ ।

देशको प्रचलित संविधान तथा कानूनहरू, राष्ट्रको दीर्घकालीन र अल्पकालीन योजनाले निर्दिष्ट गरेका लैङ्गिक तथा समावेशी नीतिहरू कार्यान्वयन गर्न स्थानीय तहको ठूलो भूमिका रहेको छ । नेपालको अन्तरिम संविधान, २०७२ मा राज्यको दायित्व, निर्देशक सिद्धान्त तथा नीतिअन्तर्गत महिला, दलित, आदिवासी जनजाति, मधेशी, उत्पीडित, उपेक्षित र अल्पसङ्ख्यक समुदाय र

पिछडिएका क्षेत्र लगायतले भोग्नु परेका समस्याहरूलाई सम्बोधन गर्न राज्यको समावेशी, लोकतान्त्रिक र अग्रगामी पुनःसंरचना गर्ने प्रावधान राखिएको छ । नगरपालिका तथा गाँउपालिकाहरु नागरिकको सबैभन्दा नजिकमा रहेर काम गर्ने स्थानीय सरकारको हो ।

विकेन्द्रित योजना प्रक्रिया अनुरुप नगरपालिका तथा गाँउपालिकाको योजना, कार्यक्रम तर्जुमा तथा कार्यान्वयनमा लैङ्गिक समता, सशक्तिकरण र मूलप्रवाहीकरण तथा सामाजिक समावेशीकरण प्रक्रियाका विभिन्न चरणहरूमा आवश्यक समन्वय कायम गराउनुका साथै सहकार्यका लागि प्रतिवद्धता व्यक्त भएका छन् । गाउँ तथा नगरमा बसोबास गर्ने आदिवासी जनजाति, दलित, मधेसी, मुस्लिम, पिछडिएको समुदाय, विभिन्न कारणले पछाडी परेको समूह तथा अन्य समुदाय समेतका महिला, पुरुष, अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू, जेष्ठ नागरिक र बालबालिकाको आवश्यकतालाई विश्लेषण गरी सम्बोधन गर्न स्थानीय तहले लैङ्गिक मूलप्रवाहीकरण तथा सामाजिक समावेशी व्यवस्थालाई संस्थागत गर्दै लैजानु पर्ने हुन्छ । लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण नीति, २०६६ तथा ०७७ ले प्रावधान गरेका नीतिगत व्यवस्थाहरूको कार्यान्वयनको लागि प्रक्रियागत मार्गदर्शन गर्न यो निर्देशिकाको आवश्यकता महशुस गरिएको छ ।

नेपालको सर्न्दभमा महिला, दलित, आदीवासी जनजाती, सामाजिक तथा आर्थिक अवसरहरुवाट वन्चितीकरणमा परेको समुदायलाई विकासको मुल प्रवाहमा ल्याउन उनीहरुलाई सशक्त वनाउने राज्यको श्रोत र सेवा सुविधामा पहुँच वढाउनुपर्ने अपरिहार्यता रहेको कुरा सर्वविदितै छ । महिला, वालवालिका, जेष्ठनागरिक, अपांगता भएका व्यक्तिहरु, दलित आदिवासी तथा आर्थिक सामाजिक विपन्नता भएका समुदाय र व्यक्तिहरुलाई संरक्षण विकासको लागि विभिन्न अन्तराष्ट्रिय महासन्धिहरुमा नेपालले पक्ष भई पालना गर्ने गरी नेपाल सरकारले अनुमोदन गरेको छ । नेपालको संविधान २०७२ ले नागरिकहरुको आधारभूत अधिकारहरुलाई सुनिश्चत गर्न व्यवस्था गरेको छ ।

संविधानको धारा १८ मा समानताको हकको व्यवस्था भएको छ । प्रत्येक व्यक्तिलाई समान कानुनी हैसियतको अधिकारको सुनिश्चित गरेको छ । सवै नागरिक कानुनको दृष्टिमा समान हुने तथा कसैलाई पनि कानुनको समान संरक्षणवाट वन्चित नगरिने तथा सामान्य कानुनको प्रयोगमा उत्पत्ती धर्म, वर्ण जात, जाती, लिंग, शारिरीक अवस्था, अपांगता, स्वास्थ्य स्थिती, वैवाहिक स्थिती, गर्भावस्था, आर्थिक अवस्था, भाषा वा क्षेत्र, वैचारिक आस्था वा अन्य कुनै आधारमा भेदभाव नगर्ने व्यवस्था गरेको छ । सामाजिक वा साँस्कृतिक दृष्टिले पिछडीएका महिला, दलित, आदिवासी जनजाती, मद्येशी, थारु, वालवालिका, जेष्ठ नागरिक, लैंगिक तथा यौनिक अल्पसंख्यक, अपांगता भएका व्यक्ति, गर्भ अवस्थाका व्यक्ति, अशक्त वा असहाय, पिछडीएको क्षेत्र वा आर्थिक रुपमा

विपन्न खस आर्य लगायतका नागरिकहरुको संरक्षण सशक्तीकरण वा विकासको लागि विशेष व्यवस्था गर्न सकिने व्यवस्था गरिएको छ ।

संविधानको धारा ३८ मा महिलाको हकको व्यवस्था छ । महिलालाई लैंगिक भेदभाव विना वंशीय हकको सुनिश्चित गरेको छ । प्रत्येक महिला सुरक्षित मातृत्व र प्रजनन स्वास्थ्य सम्वन्धी अधिकार सम्पन्न वनाएको छ । महिलालाई धार्मिक, सामाजिक, साँस्कृतिक परम्परा, प्रचलन वा अन्य कुनै आधारमा शारिरीक, मानसिक, यौनजन्य, मनोवैज्ञानिक वा अन्य कुनै किसीमको हिंसाजन्य कार्य गर्न पाईने छैन् । यी कार्यहरु कानुन वमोजिम दण्डनीय हुने र पिडीतलाई कानुन वमोजिम क्षतिपुर्ति पाउने अधिकारको व्यवस्था छ । राज्यको सवै निकायमा महिलालाई समानुपातिक समावेशीताको सिद्धान्तको आधारमा सहभागी हुने अधिकार सुनिश्चित गरिएको छ । महिलालाई शिक्षा, स्वास्थ्य, रोजगारी र सामाजिक सुरक्षामा सकरात्मक विभेदका आधारमा विशेष अवसर प्राप्त गर्ने हकको व्यवस्था भएको छ । साथै सम्पत्ती र पारिवारिक मामिलामा दम्पत्तीको समान हकको व्यवस्था छ ।

नेपालको संविधान २०७२ को धारा ३१ म शिक्षा सम्वन्धी हकको व्यवस्था छ, जसमा प्रत्येक नागरिक (अपांगता भएका र आर्थिक रुपमा विपन्न सहित) लाई शिक्षाको पहुँचमा समान हकको सुनिश्चिता छ । संविधानको धारा ३२ मा भाषा र संस्कृतिको हकको व्यवस्था गरिएको छ, जसमा प्रत्येक व्यक्ति र समुदायलाई आफ्नो भाषा, लिपी, संस्कृति, साँस्कृतिक सभ्यता र सम्पदाको संरक्षण र सम्वर्धन गर्ने अधिकारको सुनिश्चित गरिएको छ । साथै धारा ३३ मा समान रोजगारीको हक, धारा ३४ मा उचित श्रम अभ्यासको हक जसमा उचित पारिश्रमिक सुविधा र योगदानको सुनिश्चिता, धारा ३५ मा स्वास्थ्य सम्वन्धी समान हक, धारा ३९ मा वालवालिकाको हक, धारा ४० मा दलितको हक, धारा ४१ म जेष्ठ नागरिकको हक, धारा ४२ मा सामाजिक न्यायको हक र धारा ४३ मा सामाजिक सुरक्षाको हकको व्यवस्था गरिएको छ । यी धाराहरु विशेष गरी लैंगिक समानता र सामाजिक समावेशीकरण संवेदनशील रहेका छन् ।

नेपालको सर्न्दभमा लैंगिक समानता र सामाजिक समावेशीकरण (लैससास) को मुद्धा वहुआयमिक वनेको छ । त्यसैले पनि सवै सरकारी तथा गैरसरकारी क्षेत्रहरुमा अनिवार्य पालना गर्नुपर्ने कानुनी व्यवस्था छ । तर कार्यान्वयन कमजोर भएकाले राष्ट्रिय ऐन नियमहरु तथा अन्तराष्ट्रिय महासन्धी र अभ्यासहरुको आधारमा लैससास अभियानमा व्यापकता ल्याउने जमर्को भईरहेको छ । स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ को गाँउपालिका वा नगरपालिकाको काम, कर्तव्य र अधिकारमा लैससास सम्वन्धी व्यवस्था रहेको छ । वडा समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार अन्तरगत वडामा आर्थिक तथा सामाजिक रुपमा अल्पसंख्यक, सिमान्तकृत समुदायको अभिलेख राखी सामाजिक र

आर्थिक उत्थान सम्वन्धी काम गर्ने विभिन्न समुदायवीचमा सामाजिक सद्भाव र सौहार्दता कायम गर्ने वालविवाह, वहुविवाह, लैंगिक हिँसा, छुवाछुत, दहेज तथा दाईजो, हलिया प्रथा, छाउपडी कमदरी प्रथा, वालश्रम, मानव वेचविखन, जस्ता सामाजिक कुरिती र अन्धविश्वासको अन्त्य गर्ने गराउने व्यवस्था गरेको छ । साथै स्थानीय तहको योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्दा महिला तथा पिछाडीएको वर्गको सहभागिता गराउने र योजना छनौटमा महिला, वालवालिका, जेष्ठ नागरिक, पिछाडीएको वर्ग र क्षेत्र तथा समुदायलाई प्रत्येक्ष लाभ पुग्ने कार्यक्रमलाई छनौट गर्ने, वजेट विनियोजन र कार्यान्वयनमा जोड दिएको छ ।

यिनै कानुनी व्यवस्थाहरुलाई स्थानीय सरकारहरुमा कार्यान्वयनको अवस्थाको मापन गर्ने अभिप्रायले नेपाल सरकार, संघिय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयले स्थानीय सरकारहरुको लागि लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण परीक्षण कार्यविधि २०७७ तयार गरी कार्यान्वयन सुरु गरेको छ । यही कार्यविधिको आधारमा गण्डकी प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठान, प्रदेश तथा स्थानीय शासन सहयोग कार्यक्रम पोखराले स्थानीय सरकारहरु (गाँउपालिका वा नगरपालिका) को लैससास परीक्षण गर्ने कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्दै आएको छ । कास्कीको अन्नपूर्ण गाँउपालिकाको लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण (लैससास) परिक्षण गरी यो प्रतिवेदन तयार गरिएको छ ।

३.लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धी प्रमुख नीति तथा रणनीतिहरु

नेपालमा पहिलो पटक जनताका प्रतिनिधीहरुको थलो संविधानसभा मार्फत वनेको नेपालको संविधान २०७२ वाट जारी भएका विभिन्न ऐनहरू, राष्ट्रिय योजना दस्तावेजहरू, नेपाल सरकारबाट जारी भएका विभिन्न बिषय क्षेत्रका नीतिहरू र लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण नीति, २०६६ ले व्यवस्था गरेका लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धी नीतिगत व्यवस्थाहरूलाई स्थानीय तहमा व्यवहारिक रुपमा कार्यान्वयनमा ल्याउन नेपाल सरकार संघिय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालयले २०६६ सालमा जारी गरी कार्यान्वयनमा रहेको लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण नीति, २०६६ तथा लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण परीक्षण कार्यविधि २०७७ मा उल्लेख भएका प्रमुख नीति र रणनीतिहरू निम्नानुसार छन ।

३.१.लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धी प्रमुख नीतिहरु

- पछाडि परेका वा पारिएका वर्ग, समुदाय र क्षेत्रका जनताको विकासका लागि कार्यक्रमहरु कार्यान्वयन गरी समानुपातिक विकास गरिनेछ ।

- विकासलाई सामाजिक समावेशीकरण र लैङ्गिक मूलप्रवाहीकरण गरिदै लगिनेछ ।
- महिला, बालबालिका, दलित, आदिवासी जनजाति, मधेशी, मुस्लिम, पिछडावर्ग, उत्पीडित, विपन्न वर्ग, अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा पिछडिएका क्षेत्रका जनताको समानुपातिक सहभागिता तर्फ कार्य गरिनेछ ।
- महिला, बालबालिका, दलित, आदिबासी जनजाति, मधेशी, मुस्लिम, विपन्न वर्ग तथा पिछडिएको वर्गहरुको सशक्तीकरण गर्दै लगिनेछ ।
- महिला, बालबालिका, आदिबासी जनजाति, मानव अधिकार लगायतका क्षेत्रमा नेपालले अनुमोदन गरेका संयुक्त राष्ट्रसंघ तथा अन्तर्राष्ट्रिय घोषणाका प्रावधानहरु प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन गर्न अभिप्रेरित गरिनेछ ।

३.२. लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धी रणनीतिहरु

स्थानीय तहका कार्यक्रमको समग्र संरचना र कार्यक्रमले सुधार गर्न चाहेको क्षेत्र भित्र पर्ने कार्यप्रणालीलाई अरु बढी लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण मैत्री बनाउन लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण रणनीतिहरू निम्न बमोजिम छन ।

- स्थानीय शासन प्रक्रियामा सबै सामाजिक समूहका नागरिकहरूको अधिकाधिक सहभागिता सुनिश्चित गर्न संस्थागत संयन्त्र, प्रतिनिधित्व प्रणाली र कार्यक्षेत्रगत शर्त निर्धारण गर्ने ।
- स्थानीय तहमा विद्यमान लैङ्गिक तथा सामाजिक विभेद कम गर्न सामुदायिक सचेतना र सशक्तीकरणको निमित्त सामुदायिक संस्थाहरुको परिचालन गरी लैङ्गिक तथा सामाजिक भेदभाव न्यूनीकरण गर्ने । बञ्चितीकरणमा परेका वर्गहरुको क्षमता अभिवृद्धि गरी स्थानीय सरकारमा समावेशी विकास प्रक्रियालाई संस्थागत गर्ने ।
- स्थानीय सरकारहरुको न्यायोचित रुपमा वित्तीय स्रोतहरुमा पहुँच वृद्धि गर्ने ।
- लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण (लैससास) का लागि संस्थागत तथा व्यक्तिगत दुबैथरी क्षमता विकासका क्षेत्र पहिचान गरी कार्यान्वयन गर्ने ।
- स्थानीय सरकारको सेवा प्रवाह संयन्त्र तथा प्रक्रिया लैंगिक तथा सामाजिक समावेशी मैत्री हुनेगरी सुधार गर्ने ।
- स्थानीय शासनसँग सम्बन्धित विभिन्न नीतिहरूको लैससासको दृष्टिकोणबाट पुनरावलोकन तथा विकासमा जोड दिने ।

- स्थानीय सरकारहरूका लागि उपयुक्त सहयोग प्रदान गर्न केन्द्रीय सरकार तथा राष्ट्रिय तहका निकायहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।

४. लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण परीक्षणको उद्देश्य

स्थानीय सरकारहरुमा लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण परिक्षण कार्यान्वयन गर्नुको मुख्य उद्धेश्य स्थानीय सरकारहरुमा लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणको अवधारणको अवस्था मापन गरि भावी कार्यक्रम तर्जुमा तथा कार्यान्वयनलाई लैससास उत्तरदायी तुल्याउने हो । लैससास परिक्षणले स्थानीय तहका सम्पूर्ण कार्यहरुलाई लैंगिक तथा सामाजिक समावेशीकरण उत्तरदायी तुल्याउँदै आर्थिक श्रोत तथा विकासका उपलव्धीहरुलाई समतामुलक ढंगवाट वितरण गर्दै दिगो शान्ति र समृद्धिको स्थापना कार्यमा सहयोग गर्ने अपेक्षा गरिएको छ । यसका विशिष्ट उद्धेश्यहरु देहाय वमोजिम छन् ।

- लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण परिक्ष्ण मार्फत गाँउपालिका वा नगरपालिकाको नीति, कानुन,, संस्थागत संरचना, जनशक्ती र क्षमता विकास कार्य, योजना तर्जुमा र कार्यक्रमहरुमा महिला र सामाजिक रुपमा वन्चितीकरणमा परेका व्यक्ति र समुदायहरुको मुलप्रवाहीकरण र सशक्तीकरणको अवस्था मापन गर्ने ।
- स्थानीय तहको समग्र क्रियाकलापहरुमा लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणको अवस्था मापन गरी सवल र सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरुको पहिचान गर्ने ।
- सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरुको पहिचान पछि सो को कार्यान्वयनको लागि कार्ययोजना तयार गर्ने ।
- पालिकाले सम्पादन गर्ने सवै क्रियाकलापहरुमा लैससास परिक्षण र लैससास संवेदनशील कार्यान्वयनलाई संस्थागत गर्दै लैजाने ।

५.लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणको महत्व

नेपालको संघ, प्रदेश र स्थानीय सरकारहरुले नागरिकहरुको विकासमा सहभागिता र पहुँचको लागि गर्ने नियमित प्रशासनीक र विकाससंग सम्वन्धीत सेवा प्रवाह कार्यमा लैससासको कार्यान्वयन अपरिहार्य रहेको कुरा त स्पष्ट छ । जनमुखी सरकारको अवधारणा अनुसार सवै संघीय, प्रदेश र स्थानीय सरकारहरुले सामन्ती, निरंकुश, केन्द्रीय र एकात्मक राज्य व्यवस्थाले सिर्जना गरेका सवै प्रकारका विभेद तथा उत्पिडनहरुको अन्त्य गर्दै वहुजातिय, वहुभाषिक, वहुधार्मिक, वहुसाँस्कृतिक र भौगोलिक विविधता युक्त विशेषतालाई आत्मसात् गरी विविधतावीच एकता, सामाजिक साँस्कृतिक ऐक्यवद्धता, सहिष्णुता र सद्भावलाई संरक्षण र संवर्द्धन गर्दै वर्गीय, जातीय, क्षेत्रीय, भाषिक, धार्मिक,

लैंगिक विभेद र सवै प्रकारको जातीय छुवाछुतको अन्त्य गरी आर्थिक समानता, समृद्धि र सामाजिक न्याय सुनिश्चित गर्न समानुपातिक समावेशी र सहभागितामुलक सिद्धान्तको आधारमा समतामुलक समाजको निर्माण गर्नको लागि लैससास मैत्री नीति, वजेट र सोको कार्यान्वयन अपरिहार्य महसुस गरी राज्यले सो को कार्यान्वयन गर्दै आएको छ । स्थानीय सरकारहरुमा लैससासको नीति, कार्यक्रम, वजेट र त्यसको कार्यान्वयनको अवस्था के छ भन्ने प्रमाणका आधारमा परिक्षण गर्नुपर्ने आवश्यकता भएको हुँदा यो लैससास परीक्षण विधिवत रुपमा कार्यान्वयन सुरु भएको हो ।

लैससास परिक्षणले स्थानीय सरकारहरुमा विगतका आर्थिक वर्ष र विगतका समयमा कार्यालयवाट हुने सवै खाले सेवा प्रवाहमा लैससासको अवधारणालाई कार्यान्वयनको अवस्थाको चित्रण गर्दछ । यसवाट उक्त क्षेत्रको सवल र कमजोर पक्षहरु त्था अवसर र चुनौतिहरुको पहिचान विधिवत रुपमा पहिचान हुने भएकाले आगामी दिनहरुमा के कस्ता पहलहरु गर्ने वारेमा योजना तथा कार्यक्रमहरु तयार गर्न सहज हुने गर्छ । समग्र नेपालमा लैससास मैत्री समाज निर्माण गर्न सरकारी तवरवाट गरिने पहलहरुमा प्रभावकारिता आउँछ । यसवाट विभेदकारी नीति तथा कार्यक्रमहरुको अन्त्य गरी सुशासनयुक्त समृद्ध समाज निर्माण गर्न सघाउँछ ।

स्थानीय सरकारहरुमा लैससास परिक्षणले स्थानीय नीति, कानुन र योजनाको तहमा लैससास संवेदनशीलता समावेश गरेर संस्थागत संरचना, जनशक्ती व्यवस्था र क्षमता विकास, सेवा प्रवाह, सुशासनका क्रियाकलापहरुमा लैंगिक उत्तरदायी तथा सामाजिक समावेशी दृष्टिकोण कार्यान्वयन गरि हरेक स्थानीय तहमा समतामुलक समाज स्थापना गर्ने जग निर्माणको अपेक्षा गरिएको छ । यसवाट स्थानीय तहवाटै दिगो शान्ति तथा समृद्धिको सुरुवात हुने सुनिश्चित छ ।

६ लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण परीक्षणले समेट्ने क्षेत्रहरु

नेपाल सरकार, संघिय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालयले जारी गरेको लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण नीति २०६६ तथा स्थानीय निकाय लैंगिक उत्तरदायी तथा सामाजिक समावेशी वजेट तर्जुमा एवं परिक्षण निर्देशिका २०६८ मा भएको व्यवस्था अनुसार तत्कालिन जिल्ला विकास समिति र नगरपालिकामा भएका सम्पूर्ण नीति, कार्यक्रम तथा वजेट विनियोजन र कार्यान्वयनको क्रममा गरिएका प्रयासहरुको लैंगिक तथा सामाजिक समावेशी आँखावाट परिक्षण गरि आगामी आर्थिक वर्षमा चाल्नुपर्ने कदमहरुको पहिचान गरिन्थ्यो ।

नेपालमा संघिय व्यवस्था लागू भएपछि संघिय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयवाट जारी भएको स्थानीय तह लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण परिक्षण कार्यविधि २०७७ को अनुसार लैससास परिक्षणमा स्थानीय सरकारको नीति, कानुन र योजना तर्जुमा प्रक्रियादेखि

संस्थागत व्यवस्था, जनशक्ती र सेवा प्रवाह सम्मका पाँच वटा मुल विषयवस्तुहरु तोकिएको छ । यो कार्यविधि हरेक गाँउपालिका र नगरपालिकाहरुले स्थानीय स्तरमा आफ्नो अनुकुल हुने गरि केही व्यवस्थाहरु हेरफेर गरेर पारित गरि लागू गर्न सक्नेछन् । केही स्थानीय सरकारहरुले यो कार्यविधि लागू गरि पनि सकेको देखिन्छ । हालको अवस्थामा यस पालिकामा मुख्यत: लैससास परिक्षणमा देहायका पाँच मुल विषय क्षेत्रहरु समेटिएको छ ।

क. नीति, कानुन र योजना ।

ख. संस्थागत व्यवस्था ।

ग. मानव संशाधन र क्षमता विकास ।

घ. सेवा प्रवाह ।

ङ. सुशासन र उत्तरदायित्व ।

७. लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण परीक्षणको विधि

स्थानीय तह लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण परिक्षण कार्यविधि २०७७ को अनुसार स्थानीय सरकारहरुको लैससास परिक्षण हरेक आर्थिक वर्षमा नियमित रुपमा गर्ने र सोही अनुसार स्थानीय तहको नीति योजना र वजेट तर्जुमाको तहवाट लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण विकासका कार्यक्रमहरु कार्यान्वयन गर्ने अभिप्राय हो । यो परिक्षण कार्य केही सहभागितामुलक र केही अंश लेखापरिक्षण तथा अनुसन्धानमुलक विधिवाट सम्पादन गरिएको छ ।

यस पालिकाको लैससास परिक्षणको लागि ५ सदस्यीय कार्यदल वनाइएको थियो । कार्यदलको नेतृत्वमा पालिकाको लैससास परिक्षण सम्पन्न भएको हो । यस कार्यदल अन्तरगत ५ वटा विषयगत लैससास परिक्षण उपसमितिहरु तयार गरिएको थियो । यी उपसमितिहरुमा निर्वाचित जनप्रतिनिधीहरु तथा कर्मचारीहरुको संलग्नता थियो । महिला र पुरुषहरुको सहभागितालाई पनि उपलव्ध भएसम्म समावेशी वनाईएको थियो । देहायका परिक्षण विधिहरुको उपयोग गरेको थियो ।

७.१. परीक्षण परामर्श टोली

- भानु पराजुली
- निर्मला अधिकारी

७.२ दस्तावेज परिक्षण (Documents Review)

लैससास परिक्षण कार्यदलले पालिकाको दस्तावेजहरु (जस्तै: स्थानीय नीति, ऐन, निर्देशिका, वार्षिक योजना तथा वजेट, आवधिक योजना, वार्षिक प्रतिवेदनहरु, आर्थिक प्रतिवेदनहरु, चौमासिक र वार्षिक समिक्षाको प्रतिवेदन, विकास वुलेटिन, गाँउ/नगर प्रोफाईल, विभिन्न समयमा भएका

निर्णयहरु आदिको संकलन तथा लैससासको दृष्टिवाट विश्लेषण र पुनरावलोकन गरी प्रारम्भीक टिपोट तयार गरिएको थियो ।

७.३ लक्षित समूह छलफल (**Focus Group Discussion**)

लैससास परीक्षणको क्रममा पालिकाका महिला समूहका सदस्यहरु, दलित समुदाय, आदीवासी जनजाती समुदाय र अन्य वन्चितीकरणमा परेका समुदायका प्रतिनिधिहरुसंग लक्षित समूह छलफल गरिएको थियो । यसको लागि लैससास कार्यान्वयन सम्वन्धी प्रश्नावली तयार गरि छलफल गरिएको थियो ।

७.४ परिक्षण कार्यशाला गोष्ठी (**Audit Workshop**)

यो गोष्ठी यही कार्तिक २००७८ कार्तिक ७ देखि ९ गते तीन दिनसम्म आयोजना गरिएको थियो । कार्यशालामा पालिकाका निर्वाचित पदाधिकारीहरु, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत तथा सवै विषयत शाखा/महाशाखा प्रमुख तथा कर्मचारीहरु र अन्य सरोकारवालारुको सक्रिय सहभागिता थियो । कार्यशालाको सहजीकरण परामर्शदाताहरुवाट गरिएको थियो भने ...जनाको उपस्थिती थियो ।

स्थानीय तह लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण परीक्षण कार्यविधि २०७७ को अनुसार पाँच वटा मुल विषयहरु भित्र विभिन्न २२ वटा सहायक विषयहरु समावेश गरिएको छ । यसभित्र १०० वटा कार्यगत उपसुचकहरु तोकिएका छन् । यिनै सुचक तथा उपसुचकहरुको दायरामा रही लैससास परिक्षणा गोष्ठी संचालन गरिएको थियो ।

७.५ लैससास परिक्षणका विषयक्षेत्रहरु र अंकभार

स्थानीय तह लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण परीक्षण कार्यविधि २०७७ का अनुसार कुल परीक्षण अंकभार १०० र तोकिएका ५ मुल विषयक्षेत्रलाई हरेकको २० पुर्णाकं कायम गरिएको छ । जहाँ २२ वटा सहायक विषयहरु र अंकभार समेत तोकिएको छ ।

तालिका नं १ : लैससास परिक्षणका मुल तथा सहायक विषयक्षेत्रहरु

क.स	मुल तथा सहायक विषयक्षेत्रहरु	अंकभार
क.	नीति, कानुन र योजना	
१.	नीति, कानुन र योजनामा समावेशी सहभागिता	८
२.	योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन	८
३.	वजेट तर्जुमा तथा कार्यान्वयन	४
	जम्मा	२०

ख.	संस्थागत व्यवस्था	
१	कर्मचारी/पदाधिकारी प्रतिनिधित्व	४
२.	कार्यप्रणाली समावेशी	४
३.	समिति, उपसमिति र कार्यदलमा प्रतिनिधित्व	४
४.	वित्त व्यवस्थापन प्रणालीमा समावेशिता	४
५.	तथ्यांक संकलन तथा व्यवस्थापन	४
	जम्मा	२०
ग.	मनव संशाधन तथा क्षमता विकास	
१.	मनव संशाधन तथा क्षमता विकास	८
२.	अनौपचारिक मुल्य मान्यता र कुसंस्कार सम्वन्धी जनचेतना	४
३.	कानुनी साक्षरता	४
४.	विपद व्यवस्थापनमा समावेशिता	४
	जम्मा	२०
घ.	सेवा प्रवाह	
१.	पुर्वाधार विकास	४
२.	प्रजनन स्वास्थ्य	४
३.	शिक्षा कार्यक्रम	४
४.	खानेपानी तथा सरसफाई	४
५	स्वरोजगार र आयआर्जन तथा वजार व्यवस्थापन	४
	जम्मा	२०
ङ.	सुशासन तथा उत्तरदायित्व	
१.	सुशासन	४
२.	उत्तरदायित्व र जवाफदेहिता	४
३.	सूचना तथा संचार	४
४.	अनुगमन र मुल्यांकन	४
५.	समन्वय र सम्वन्धी विस्तार	४
	जम्मा	२०

	कुल जम्मा	१००

माथि उल्लेखित सहायक विषयहरुमा जम्मा १०० वटा सुचकहरु तोकिएका छन् । हरेक सुचकको पुर्णांक १ हो । यसमा स्थानीय सरकारका तोकिएका सहभागीहरुसंगको संलग्नतामा सम्वन्धीत सूचकको प्रमाणहरुको आधारमा अंक प्रदान गरिनेछ ।

७.६ सवल, कमजोर, अवसर र चुनौति विश्लेषण (SWOT Analysis)

परिक्षणको नतिजालाई माकुरेजालोमा प्रस्तुत गरेपछि लैससासको विषयगत क्षेत्रहरु मध्ये वढि अंक प्राप्त गर्ने क्षेत्रमा सवल अवस्था देखिन्छ । त्यस क्षेत्रका वढि सूचकहरुमा काम भएको प्रष्ट हुन्छ । साथै कम अंक प्राप्त गरेका क्षेत्रहरुमा कमजोर पक्षहरु वा सुधार गर्नुपर्ने क्षेत्रहरु पहिचान हुन्छ । सूचक र उपसूचकहरुको विश्लेषण गरी सवल र कमजोर पक्षहरु पहिचान गर्ने कार्य भएको छ ।

अवसर र चुनौतिहरुको हकमा परिक्षणका विषय क्षेत्रहरुको आधारमा पालिकामा भएका अवसरहरु र चुनौतिहरुको वारेमा समूहगत संकलन गरेका तथ्यहरुलाई प्रस्तुतीकरण र छलफल गरिएको थियो । सहभागीहरुले समेत आवश्यक सुझावहरु प्रस्तुत गरेका थिए । लैससास परिक्षणको क्रममा विषयगत परीक्षण कार्य समूहले उनीहरुको विषयक्षेत्रमा रहेका सवल र सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरुको पहिचान गरि पालिकामा भएको हालको अवसर र चुनौतिहरुलाई मध्ये नजर गरि आफ्नो आफ्नो विषय क्षेत्रमा आगामी कार्ययोजना तयार गरेका थिए । कार्य योजना गोष्ठीमा सहभागीहरु सवैको सक्रिय उपस्थितीमा छलफल गरि वनाईएको थियो ।

८. लैससास परिक्षणवाट आएका मुख्य प्राप्तीहरु

यस पालिकको स्थानीय नीति, ऐन, निर्देशिका र विभिन्न नीतिगत निर्णयहरु, आवधिक तथा वार्षिक कार्यक्रम र वजेट, कार्यान्वयनका पक्षहरु समेतलाई लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणको दृष्टिले सहभागितामुलक परिक्षण गर्दा देहाय अनुसारको नतिजा प्राप्त भएको छ ।

तालिका नं २ : लैससास परिक्षणमा प्राप्त अंकहरुको विवरण

क्र.स	मुल तथा सहायक विषयक्षेत्रहरु	अंकभार	प्राप्तांक
क.	नीति, कानुन र योजना		
१.	नीति, कानुन र योजनामा समावेशी सहभागिता	८	५
२.	योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन	८	५.५
३.	वजेट तर्जुमा तथा कार्यान्वयन	४	२

	जम्मा	२०	१२
ख.	संस्थागत व्यवस्था		
१	कर्मचारी/पदाधिकारी प्रतिनिधित्व	४	१.५
२.	कार्यप्रणाली समावेशी	४	०.५
३.	समिति, उपसमिति र कार्यदलमा प्रतिनिधित्व	४	३
४.	वित्त व्यवस्थापन प्रणालीमा समावेशिता	४	३
५.	तथ्यांक संकलन तथा व्यवस्थापन	४	२.५
	जम्मा	२०	१०.५
ग.	मानव संशाधन तथा क्षमता विकास		
१.	मनव संशाधन तथा क्षमता विकास	८	३.५
२.	अनौपचारिक मुल्य मान्यता र कुसंस्कार सम्वन्धी जनचेतना	४	३
३.	कानुनी साक्षरता	४	३.५
४.	विपद व्यवस्थापनमा समावेशिता	४	२.५
	जम्मा	२०	१२.५
घ.	सेवा प्रवाह		
१.	पुर्वाधार विकास	४	२
२.	प्रजनन स्वास्थ्य	४	२.५
३.	शिक्षा कार्यक्रम	४	३
४.	खानेपानी तथा सरसफाई	४	३.५
५	स्वरोजगार र आयआर्जन तथा वजार व्यवस्थापन	४	१.५
	जम्मा	२०	१२.५
ङ.	सुशासन तथा उत्तरदायित्व		
१.	सुशासन	४	२.५
२.	उत्तरदायित्व र जवाफदेहिता	४	२
३.	सूचना तथा संचार	४	१.५
४.	अनुगमन र मुल्यांकन	४	२
५.	समन्वय र सम्वन्धी विस्तार	४	२
	जम्मा	२०	१०
	कुल जम्मा	१००	५७.५

९.अन्नपूर्ण गाँउपालिका कास्कीको २०७७/०७८ अवस्थाको पार्श्वचित्र

अन्नपूर्ण गाँउपालिका कास्कीको लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण कार्यको प्राप्ताङ्क र चित्रको आधारमा सबल पक्ष र सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरु पहिचान गरिएको छ । चित्रले देखाएका सवल पक्षहरुलाई आगामी समयमा थप निरन्तरता दिनुपर्ने तथा कमजोर पक्षहरुलाई सुधार गर्दै लैजानुपर्ने देखिन्छ । अन्नपूर्ण गाँउपालिका कास्कीलाई एउटा नमुना पालिकाको रुपमा स्थापित गराउन पनि लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशी विकासका लागि एकिकृत कार्य योजना वनाउनुपर्ने आवश्यकता देखिएको छ । यस खालको कार्ययोजना निर्माण गरी लैससास युक्त पालिका वनाउन पनि यस खालको परिक्षण अर्थात लेखाजोखाले सहयोग पुऱ्याउने विश्वास लिन सकिन्छ । विभिन्न सुचकहरु र उपसुचकहरुका प्रत्येक प्रश्नावलीमा पाएको अंकको आधारमा पालिकाको २०७७/२०७८ को अवस्थालाई पार्श्वचित्र (Diagram) मा चित्रण गरिको छ ।

तालिका नं. आ.व. २०७७/ २०७८ को अवस्थाको पार्श्वचित्र

क्र.स	**परिक्षणका क्षेत्रहरु**	**अंक**	**प्राप्ताङ्क**
१.	नीति, कानुन र योजना	२०	१२
२.	संस्थागत व्यवस्था	२०	१०.५
३.	मानव संशाधन तथा क्षमता विकास	२०	१२.५
४.	सेवा प्रवाह	२०	१२.५
५.	सुशासन तथा उत्तरदायित्व	२०	१०

GESI Audit को तुलनात्मक माकुराको जालो

अन्नपूण गाँउपालिका कास्कीको आ.व २०७७/२०७८ को लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण परीक्षण बाट प्राप्त नजिता यहाँ माकुरोको जालो मार्फत प्रस्तुत गरिएको छ । लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणको क्षेत्रमा भएको प्रगती र सुधार हुन नसकेका कुराहरुलाई प्रष्ट देखाएको छ ।

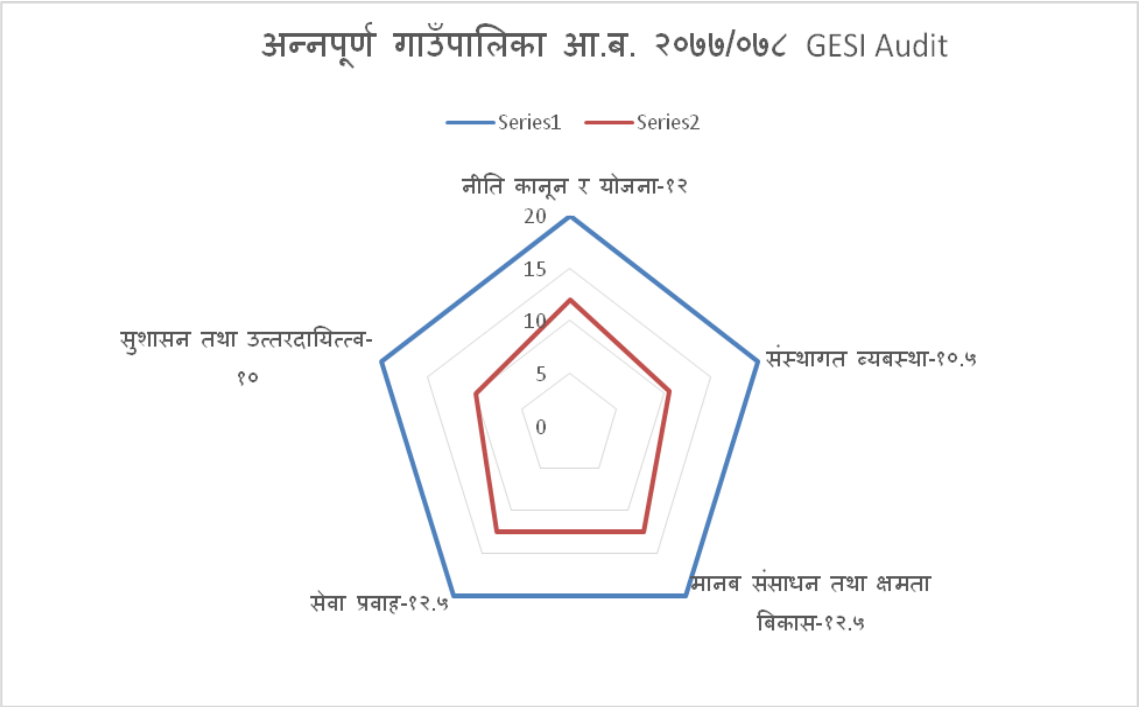

१०. लैससास परिक्षणवाट प्राप्त सवल र सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरु

अन्नपूर्ण गाँउपालिका लैससास परिक्षणको विषय क्षेत्रहरुका सूचक तथा उपसूचकहरुको अवस्था विश्लेषण गर्दा त्यहाँ सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरुलाई देहायको तालिकमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

क्र.स	पालिकाको अवस्था	सवल/ आंशिक/ कमजोर	सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरु
१.	**नीति, कानुन र योजना**		
१.१	नीति, कानुन र योजनामा समावेशी सहभागिता		
१.१.१	पालिकाको नीति तथा कानुनको	सवल	पालिकाको नीति तथा कानुनको

	मस्यौदा तयार गर्दा लैससासको हिसावले सम्पादन गर्ने गरि कार्यटोली गठन नभएको तर पुर्वदस्तावेजको समीक्षा गर्दा भने विषयवस्तु र शव्द चयन लैससासमैत्री र समावेशी रहेको देखिन्छ ।		मस्यौदा तयार गर्दा लैससास कार्य गर्ने गरि कार्यटोली गठन गर्नुपर्ने ।
१.१.२	पालिकाको नीति, कानुन र योजना जारी गर्नु अघि लैससासको दृष्टिले उपयुक्त भए नभएको वारे आंशिक रुपमा लेखाजोखा भएको देखिन्छ ।	आंशिक	पालिकाको नीति, कानुन र योजना जारी गर्नु अघि लैससासको दृष्टिले उपयुक्त भए नभएको वारे प्रभावकारी लेखाजोखा गर्नुपर्ने ।
१.१.३	पालिकाको नीति तथा योजनामा लैससास विकास (स्थानीय कानुन, नीति, आवधिक र वार्षिक योजनामा भएका नीतिहरु) सम्वन्धी विषयहरु आंशिक रुपमा समावेश भएको पाईएको छ ।	आंशिक	पालिकाको सवै खालका नीति र योजनामा लैससास विकासका विषयहरु समावेश गर्नुपर्ने ।
१.१.४	लैससास सम्वन्धी त्यस्तो अलग्गै नीति नवनाएको पाईएको छ । तर लैंगिक हिँसा निवारण कोष कार्यविधि २०७७ भने वनाईएको छ ।	आंशिक	लैससास तथा सामाजिक विभेद अन्त्य गर्ने सम्वन्धी अलग्गै नीति वनाई लागु गर्नुपर्ने ।
१.१.५	पालिकाको ऐन, नियम तथा कार्यविधिमा महिला तथा लक्षित वर्गमा हुने सवै प्रकारका विभेदजन्य कार्यहरु रोक्न केही प्रावधान रहेको छ ।	आंशिक	पालिकाको ऐन, नियम तथा कार्यविधिमा महिला र लक्षित वर्गमा हुने विभेदजन्य कार्यहरु रोक्न वनेका प्रावधानहरुको समीक्षा गरि थप सुधार गर्ने ।
१.१.६	स्थानीय न्यायीक समितिद्धारा स्थानीय स्तरमा महिला तथा लक्षित वर्ग	सवल	यस अझै विस्तार र प्रभावकारी वनाउनुपर्ने ।

	माथि हुने हिँसा र विभेद उपर सुनुवाई हुने गरेको देखिन्छ ।		
१.१.७	महिला र पुरुषमा श्रमको ज्यालामा विभेद नगर्ने वारेमा स्थानीय केही सचेतनाका कार्यक्रम गरिएको तर महिला र पुरुषमा श्रमको ज्यालामा विभेद रोक्ने स्थानीय नीति चाँही नभएको देखिन्छ ।	आंशिक	महिला र पुरुषमा श्रमको ज्यालामा विभेद रोक्ने सम्वन्धी स्थानीय स्तरमा नीति वनाई लागु गर्नुपर्ने ।
१.१.८	स्थानीय तहको नीतिमा रैथाने र आप्रवासी कामदार तथा श्रमजिवी उपर हुने खालको विभेद खासै नरहेको, तर विभेद नै रोक्नको लागि भिन्नै प्रावधान वा श्रमनीति नरहेको देखिन्छ ।	आंशिक	स्थानीय तहको आफ्नो भिन्न श्रमनीति वनाई लागु गर्नुपर्ने ।
१.२	**योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन**		
१.२.१	योजनाहरुमा लैससास कार्यान्वयनका केही नीतिहरु व्यवस्था गरिएको तर मापनयोग्य लक्ष्यहरु समावेश नभएको देखिन्छ ।	आंशिक	लैससास कार्यक्रम कार्यान्वयन सम्वन्धी समावेशी मापनयोग्य लक्ष्यहरु भने समावेश गर्ने ।
१.२.२	लैससास विकासको क्षेत्रमा केही कार्यक्रम तथा वजेट विनियोजन र कार्यक्रम कार्यान्वयन भएको छ । साथै सो समूहको प्रत्यक्ष पफईदा पुग्ने गरि अवस्था विश्लेषण गरि वजेटको निश्चित प्रतिशत विनियोजन गरिएको छ ।	सवल	पालिकको वजेट सिमा निर्धारण गर्दा महिला, वालवालिका र वन्चितीकरणमा परेका समूहको अवस्था विश्लेषणको आधारमा विनियोजन गरिएको वजेट प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन गर्ने ।
१.२.३	योजना तर्जुमाको समयमा	आंशिक	योजना तर्जुमा गर्दा वस्तीस्तरवाटै

	वस्तीस्तरीय केही भेलाहरु मात्रै भएको तर वडास्तरको योजना गोष्ठीवाट योजनाहरु पालिकामा संकलन हुने गरेको ।		योजना संकलन गर्ने कार्यलाई थप प्रभावकारी वनाउने तथा उनीहरुका योजनालाई प्राथमिकीकरण गर्ने ।
१.२.४	योजना तर्जुमा प्रक्रियाम लक्षित वर्गको उपस्थितीमा उनीहरुको व्यवहारिक र रणनीतिक आवश्यकता पहिचान र परिपुर्ति गर्ने विषयमा छलफल भएको देखिन्छ ।	सवल	यस्ता व्यवहारिक र रणनीतिक आवश्यकता पहिचान र परिपुर्ति गर्ने विषयका छलफल अझै घनिभूत रुपमा गर्नुपर्ने ।
१.२.५	योजना तर्जुमा गर्दा महिला र पुरुष एवं लक्षित समूहहरुको छुट्टाछुट्टै अवस्था विश्लेषणको आधारमा आवश्यकता पहिचान गरि सो अनुसारको कार्यक्रम आंशिक रुपमा तय गर्ने गरिएको छ ।	आंशिक	महिला र पुरुष एवं लक्षित समूहहरुको छुट्टाछुट्टै अवस्था विश्लेषणको आधारमा आवश्यकता पहिचान गरि सोही सो अनुसारको कार्यक्रम तय गर्ने र प्रतिवेदन समेत वनाउने ।
१.२.६	दीगो विकासका लक्ष्यको केही हदसम्म स्थानीयकरणको प्रयास गरिएको र कार्यक्रम कार्यान्वयनको लागि वजेट पनि विनियोजन गरिएको देखिन्छ ।	आंशिक	दीगो विकासका लक्ष्यको स्थानीयकरण गरि कार्यक्रम कार्यान्वयनको लागि यथेष्ट वजेट विनियोजन गर्नुपर्ने ।
१.२.७	महिला वालवालिका तथा पिछाडिएको वर्ग, समुदाय र क्षेत्रलाई प्रत्येक्ष लाभ आंशिक रुपमा पुगेको देखिन्छ ।	आंशिक	महिला वालवालिका तथा पिछाडिएको वर्ग, समुदाय र क्षेत्रलाई प्रत्येक्ष लाभ पुग्ने गरि योजना वनाउने ।
१.२.८	उपभोक्ता समितिहरुमा लक्षित समूहको करिव ४० प्रतिनिधि सहित मुख्य कार्यकारी पद मध्ये एकमा अनिवार्य महिला रहेको देखिन्छ ।	सवल	यसलाई निरन्तरता दिने तथा अझै वढाउनुपर्ने ।

१.३	वजेट तर्जुमा तथा कार्यान्वयन		
१.३.१	वजेट तथा योजना तर्जुमा गर्नु अघि महिला, वालवालिका, दलित, जेष्ठ नागरिक, अपांगता भएका नागरिक तथा अन्य पिछाडी पारिएको वर्ग र समुदायका नागरिकसंग छलफल गरि उनीहरुको समस्या पहिचान गर्ने र योजना वनाउने तथा वजेट विनियोजन गर्ने कार्य आंशिक मात्रमा भएको छ ।	सवल	लक्षित वर्गको समग्र हितको विषयलाई केन्द्रीत गरि उनीहरुको सशक्तीकरण, सचेतना तथा जिविकोपार्जनका थप कार्यक्रम तय गर्ने तथा पर्याप्त वजेटको व्यवस्था गर्ने ।
१.३.२	यस क्षेत्रमा केही कार्यक्रमहरु पहिचान गरि वजेट विनियोजन र कार्यान्वयन भएको देखिन्छ, तर लैससास वजेट परिक्षण चाँही नभएको देखिन्छ ।	आंशिक	हरेक आर्थिक वर्षको प्रथम चौमासिकमा लैससास वजेट परीक्षण अनिवार्य गर्ने ।
१.३.३	लैससास परीक्षण नै नभएकोले क्षमता विकास योजना तयारी र लागू गर्ने कार्य नभएको देखिन्छ ।	कमजोर	लैससास परीक्षण नियमित गर्ने र परीक्षणवाट औल्याईएका सुधारका कार्य हरुलाई कार्यान्वयनमा ल्याउने ।
१.३.४	स्थानीय सरकारको वजेट तथा कार्यक्रममा लक्षित समूहहरुको लागि निश्चित प्रतिशत वजेट विनियोजन गरि उनीहरुको हितका कार्यक्रम समयमै खर्च गरिएको देखिन्छ ।	सवल	स्थानीय सरकारले वजेट तथा कार्यक्रममा लक्षित समूहहरुको लागि निश्चित प्रतिशत वजेट विनियोजन गर्ने नीति वनाउनुपर्ने ।
२.	**संस्थागत व्यवस्था**		
२.१	**कर्मचारी/पदाधिकारी प्रतिनिधित्व**		
२.१.१	पालिकाको निर्णायक तहमा पदाधिकारी र कर्मचारीहरुमा	आंशिक	पालिकाको निर्णायक तहमा पदाधिकारी र कर्मचारीहरुमा

	महिलाहरुको समान सहभागिता नभएपनि आंशिक रुपमा रहेको देखिन्छ ।		महिलाहरुको समान सहभागिताको नीतिगत व्यवस्था गरि लागू गर्नुपर्ने ।
२.१.२	पालिकाकाले कर्मचारीहरुको पदपुर्तिको निर्णय गर्दा सवै जातजाती, वर्ग, लिंग र समुदायका वीच समावेशीकरण हुने गरी कर्मचारीहरुको समावेशी समानुपातिक प्रतिनिधित्व गराउने केही अभ्यास गरिएको छ ।	आंशिक	पालिकाकाले कर्मचारीहरुको पदपुर्तिको निर्णय गर्दा सवै जातजाती, वर्ग, लिंग र समुदायका वीच समावेशीकरण हुने गरी कर्मचारीहरुको समावेशी समानुपातिक प्रतिनिधित्व गर्ने स्पष्ट नीति वनाउने ।
२.१.३	महिला तथा विषेश समुदायलाई विषेश सेवा प्रदान गर्दा सम्वन्धीत समुदायको भाषा, संस्कृति र रहनशहन वुझेको कर्मचारी वा जनप्रतिनिधि समेत समावेश गरेको कार्यटोली वा शाखा मार्फत दिने नीतिगत व्यवस्था नभएको ।	आंशिक	महिला तथा विषेश समुदायलाई विषेश सेवा प्रदान गर्दा सम्वन्धीत समुदायको भाषा, संस्कृति र रहनशहन वुझेको कर्मचारी वा जनप्रतिनिधि समेत समावेश गरेको कार्यटोली वा शाखा मार्फत दिने नीतिगत व्यवस्था गर्ने ।
२.१.४	सवैलाई समान अवसर हुने गरि र महिला तथा वन्चितीकरणमा परेको समुदायलाई अग्रभाग प्राप्त हुने गरि सकरात्मक विभेदको नीति नभएको देखिन्छ ।	कमजोर	सवैलाई समान अवसर हुने गरि र महिला तथा वन्चितीकरणमा परेको समुदायलाई अग्रभाग प्राप्त हुने गरि सकरात्मक विभेदको नीति लागू गर्ने ।
२.२	**कार्यप्रणाली**		
२.२.१	महिला र पुरुषको असमानता हटाउने तथा सामाजिक समावेशीकरण वढाउनको लागि पालिकको निश्चित कार्य नीति नभएको देखिन्छ ।	कमजोर	महिला र पुरुषको असमानता हटाउने तथा सामाजिक समावेशीकरण वढाउन पालिकले निश्चित कार्यनीति वनाउने ।

२.२.२	स्थानीय सरकारमा लैंगिक विकास हेर्ने ईकाईको व्यवस्था छैन् तर सामाजिक शाखा भने छ । साथै लैससास कार्यान्वयन समिति वा निश्चित कार्य शर्त सहित जिम्मेवारी दिइएको छैन् ।	कमजोर	स्थानीय सरकारमा लैंगिक विकास हेर्ने ईकाईको व्यवस्था गर्ने र लैससास कार्यान्वयन समिति वा निश्चित कार्य शर्त सहित जिम्मेवारी किटान गरि व्यवस्था गर्ने ।
२.२.३	पालिका तहमा महिला हिँसा नियन्त्रणको लागि आचारसंहिता वनाएर लागु गरिएको छैन् ।	कमजोर	पालिका तहमा महिला हिँसा नियन्त्रणको लागि आचारसंहिता वनाएर लागु गर्ने ।
२.२.४	पालिकाको लैससास कार्यान्वयन समिति गठन नभएको तर केही हदसम्म योजना तर्जुमा गर्दा लक्षित समुदायको सक्रिय सहभागिता रहेको र छलफल पनि भईरहेको पाईएको छ ।	आंशिक	पालिकाको लैससास कार्यान्वयन समिति गठन गरि परिचालन गर्ने तथा वस्तीस्तरमा योजना तर्जुमा भेलालाई थप प्रभावकारी वनाउने ।
२.३	**समिति, उपसमिति र कार्यदलमा प्रतिनिधित्व**		
२.३.१	पालिकाले गठन गर्ने समिति, उपसमिति र कार्यदलहरुमा महिला तथा वन्चिती करणमा परेको समुदायवाट महिला तथा पुरुषको समावेशी प्रतिनिधित्व हुने व्यवस्था रहेको पाईएको छ ।	सवल	यो कार्यलाई निरन्तरता दिनुपर्ने ।
२.३.२	समिति उपसमितिहरुमा महिला र वन्चितीकरणमा परेका समुदायका सदस्यहरुले छलफल र निर्णय प्रक्रियामा स्वस्थ ढंगवाट भाग	सवल	यो कार्यलाई थप व्यापक र निरन्तरता दिनुपर्ने ।

	लिएको पाईएको छ ।		
२.३.३	समिति, उपसमिति र कार्यदलहरुले महिला र वन्चितीकरणमा परेका समुदायको हित हुने गरी विश्लेषण नगरी नीतिगत र कार्यगत सुझाव लिखित रुपमा दिने गरेको पाईएको छ ।	आंशिक	समिति, उपसमिति र कार्यदलहरुले महिला र वन्चितीकरणमा परेका समुदायको हित हुने गरी विश्लेषण सहित नीतिगत र कार्यगत सुझाव लिखित रुपमा दिनुपर्ने ।
२.३.४	सही विश्लेषण नगरी दिइएका नीतिगत र कार्यगत सुझाव कमै मात्र कार्यान्वयन भएको पाईएको छ ।	आंशिक	लिखित रुपमा कार्यगत र नीतिगत सुझाव माग्ने र त्यसको कार्यान्वयन ग्यारेन्टी गर्ने ।
२.४	**वित्त व्यवस्थापन प्रणालीमा समावेशिता**		
२.४.१	लैगिक समानता तथा समताका कार्यक्रमहरु गर्न पालिकाले वार्षिक आर्थिक ऐनमा उल्लेख गरी छुट्टै कोष स्थापना गरेको पाईएको छ ।	सवल	निरन्तरता दिनुपर्ने ।
२.४.२	लक्षित वर्गको सशक्तीकरणको लागि आवश्यक मात्रमा वजेट र कार्यक्रम वनाईएको पाईएको छ ।	सवल	अझै आयमुलक र क्षमताका विकास कार्यक्रम थप्ने र वजेट स्रोत वढाउने ।
२.४.३	लैंगिक डेस्कको विकास र आवश्यक मानवीय स्रोतहरुका लागि पर्याप्त वजेट र सो अनुसारका कार्यक्रम वनाईएको पाइएन ।	कमजोर	लैससास शाखाको विकास गरि आवश्यक स्रोत र साधनको प्रवन्ध मिलाउने ।
२.४.४	पलिकाका समावेशी सूचना प्रणालीको थालनी भएको पाईएको छ।	सवल	यो प्रणालीलाई थप व्यवस्थित र प्रभावकारी वनाउने ।
२.५	**तथ्यांक संकलन तथा व्यवस्थापन**		
२.५.१	पालिकाले आफ्नो क्षेत्रका	सवल	आफ्नो क्षेत्रका समुदायस्तरका

	समुदायस्तरका आधारभूत खण्डीकृत सूचना र तथ्यांक संकलन र अधावधिक गरेको पाईएको छ ।		आधारभूत खण्डीकृत सूचना र तथ्यांक संकलन र अधावधिक गर्ने कार्य छिटो छरितो र प्रभावकारी वनाउने ।
२.५.२	पालिकाले आफ्नो क्षेत्रका समुदायस्तरका आधारभूत खण्डीकृत सूचना र तथ्यांक संकलन र अधावधिक गर्दा गरिव र वेरोजगार पहिचान गरेको तर छुट्टाछुट्टै नक्सांकन नगरेको पाईएको छ ।	आंशिक	पालिकाले आफ्नो क्षेत्रका समुदायस्तरका आधारभूत खण्डीकृत सूचना र तथ्यांक संकलन र अधावधिक गर्दा गरिव र वेरोजगारको छुट्टाछुट्टै नक्सांकन गर्ने ।
२.५.३	पालिकामा आफ्नो पार्श्वचित्रमा आधारित खण्डीकृत तथ्यांक र सूचनालाई आधार मानी स्थानीय विकास योजना तर्जुमा गर्ने कार्य आंशिक रुपमा भएको पाईएको छ ।	आंशिक	पार्श्वचित्रमा आधारित खण्डीकृत तथ्यांक र सूचनालाई आधार मानी स्थानीय विकास योजना तर्जुमा गर्ने कार्य प्रभावकारी वनाउने ।
२.५.४	सामाजिक सुरक्षा पाउनेहरु र पन्जिकरणको अभिलेख अधावधिक गरेको पाईएको छ ।	सवल	चुस्त र प्रभावकारी वनाउने ।
३.	**मानव संशाधन तथा क्षमता विकास**		
३.१	**मानव संशाधन तथा क्षमता विकास**		
३.१.१	लैंगिक तथा समावेशी विकासका लागि क्षमता विकास कार्ययोजना तयार नभएको, छुट्टै शीर्षकमा वजेट विनियोजन पनि नभएको र त्यस्तो रकम खर्च गर्ने कार्यविधि पनि नभएको पाईएको छ ।	कमजोर	लैंगिक तथा समावेशी विकासका लागि क्षमता विकास कार्ययोजना तयार गरि छुट्टै शीर्षकमा वजेट विनियोजन पनि गर्ने र त्यस्तो रकम खर्च गर्ने कार्यविधि पनि वनाउनुपर्ने ।
३.१.२	पालिकाका कर्मचारी, पदाधिकारीहरुले लैंगिक तथा समावेशी विकास,	आंशिक	तालिम तथा अन्य कार्यक्रमहरुमा त्यस्तो लक्षित वर्ग तथा समुदायको

	लैंगिक हिँसा सम्वन्धी तालिम आंशिक रुमा लिएको पाईएको छ भने त्यस्ता कार्यक्रममा समान सहभागिताको लागि नीतिगत अभ्यास भने खासै नभएको देखिन्छ ।		समान सहभागिताको लागि नीतिगत अभ्यास सहित सुनिश्चितता गर्ने ।
३.१.३	तालिमका विषयवस्तुको प्रस्तुतीकरणमा लैंगिक संवेदनशील भाषाको प्रयोग भएको पाईएको छ भने महिलाका आवश्यकता समेटिएका तालिम र गुणस्तरका विषयमा सामान्य पृष्ठपोषण मात्रै लिएको देखिन्छ ।	आंशिक	तालिम र गुणस्तरका विषयमा प्रभावकारी पृष्ठपोषण लिनुपर्ने ।
३.१.४	महिला तथा लक्षित समूहको पदाधिकारीहरुको क्षमता अभिवृद्धिका लागि निदृष्ट कार्यक्रम र वजेट व्यवस्थापन गरिएको पाइएको छ ।	सवल	निरन्तरता दिनुपर्ने ।
३.१.५	आफ्नो पालिकामा लैससासको क्षेत्रमा तालिम दिन तथा कार्यान्वयन गर्न यथेष्ठ मानवीय स्रोतको व्यवस्था नभएको पाईएको छ ।	कमजोर	लैससासको क्षेत्रमा तालिम दिन तथा कार्यान्वयन गर्न यथेष्ठ मानवीय स्रोतको व्यवस्थापन गर्ने ।
३.१.६	पलिकामा प्रशासन शाखा अन्तरगत मानव संशाधन विकास ईकाईको व्यवस्था गरिएको पाईएको छ ।	सवल	अझै प्रभावकारी वनाउने ।
३.१.७	महिला र वन्चितीकरणमा परेको समुदाय लक्षित लोक सेवा आयोग पुर्व तयारी कक्षा संचालन नभएको पाईयो ।	कमजोर	महिला र वन्चितीकरणमा परेको समुदाय लक्षित लोक सेवा आयोग पुर्व तयारी कक्षा संचालन गर्नुपर्ने ।

३.१.८	बेईजिङ घोषणापत्रका १२ वटा प्रतिवद्धताहरुको वारेमा स्थानीय सरकारका पदाधिकारीहरु र कर्मचारीहरुलाई आंशिक मात्रमा जानकारी मात्रै दिएको देखिन्छ ।	आंशिक	स्थानीय सरकारका पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरुलाई बेईजिङ घोषणापत्रका वारेमा अभिमुखीकरण गर्नुपर्ने ।
३.२	**अनौपचारिक मूल्य मान्यता र कुसंस्कार सम्वन्धी जनचेतना**		
३.२.१	महिला हिँसा निर्मुल पार्ने सचेतनामुलक कार्यक्रमहरु संचालन भएको पाइयो ।	सवल	यस्ता कार्यक्रम थप प्रभावकारी पार्ने ।
३.२.२	लैंगिक हिँसारहित पालिका घोषणा नभएको तथा महिला हिँसा विरुद्ध शुन्य सहनशिलता नीतिगत रुपमा लागू नभएको देखिन्छ ।	कमजोर	लैंगिक हिँसारहित पालिका घोषणाको तयारी गर्ने तथा महिला हिँसा विरुद्ध शुन्य सहनशिलता नीतिगत रुपमा लागू गर्ने ।
३.२.३	पालिकामा आ.व २०७७/०७८ सालमा महिला हिँसा निर्मुल पार्ने संचालन भएको पाईएको छ ।	सवल	कार्यक्रम थप विस्तार गरि सवैको पहुँचमा लैजाने ।
३.२.४	सामाजिक कुरिती हटाउने सचेतनामुलक कार्यक्रमरु पलिकामा संचालन भएको पाईएको छ ।	सवल	वडा तथा टोलस्तरमा पनि यस खालका कार्यक्रम लैजाने ।
३.३	**कानुनी साक्षरता**		
३.३.१	स्थानीय तहका महिला तथा समावेशी समूहवाट निर्वाचित भएका जनप्रतिनिधी र पालिकामा कार्यरत कर्मचारीहरुलाई नेपालको संविधान, स्थानीय सरकार संचालन ऐन, अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन,	सवल	अझै प्रभावकारी र निरन्तर गर्नुपर्ने ।

	कर्मचारी समायोजन ऐन, मुलुकी संहिताहरु, विषयगत कानुनहरु, पालिकाले जारी गरेका कानुनहरु तथा अन्य प्रचलित महत्वपूर्ण कानुनहरुको वारेमा अभिमुखीकरण गरिएको पाईएको छ ।		
३.३.२	स्थानीय तहका कार्यपालिका सदस्यहरु, सभाका सदस्यहरु र पालिकाका प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत लगायत सवै शाखाका प्रमुखहरु मध्ये केहीलाई मात्रै कानुनको मस्यौदा तर्जुमा सम्वन्धी प्रक्रिया र समाधान गर्नुपर्ने मुल समस्या तथा सवाल लगायत मुख्य विषयवस्तुका सम्वन्धमा अभिमुखीकरण गरेको पाईएको छ ।	आंशिक	कार्यपालिका पदाधिकारी तथा सम्वन्धीत कर्मचारीहरुलाई कानुनको मस्यौदा तर्जुमा सम्वन्धी प्रक्रिया र समाधान गर्नुपर्ने मुल समस्या तथा सवाल लगायत मुख्य विषयवस्तुका सम्वन्धमा अभिमुखीकरण गर्नुपर्ने ।
३.३.३	गत आर्थिक वर्षमा महिलाहरुलाई कानुनी शिक्षा सम्वन्धी कार्यक्रमहरु गरिएको थियो ।	सवल	यस्ता कार्यक्रमको थप विस्तार गरि प्रभावकारी वनाउने ।
३.३.४	महिलाहरुको लागि संचालित कानुनी शिक्षा सम्वन्धी कार्यक्रमहरु संचालनवाट उनीहरु लाभान्वित भएका पाईएको छ ।	सवल	अझै प्रभावकारी वनाउने ।
३.४	**विपद व्यवस्थापनमा समावेशीकरण**		
३.४.१	पालिकाले विपद व्यवस्थापन सम्वन्धी स्थानीय मापदण्ड र नीतिगत व्यवस्था गरेको पाइएन ।	कमजोर	पालिकाले विपद व्यवस्थापन सम्वन्धी स्थानीय मापदण्ड र नीतिगत व्यवस्था गर्ने तथा महिला र सिमान्तकृत

			समुदायको अलग संरक्षणको व्यवस्था गर्ने ।
३.४.२	विपद सम्वन्धी तथ्यांक संकलन नक्सांकन तथा व्यवस्थापन गर्दा लाभान्वितहरुको समग्र रुपमा तथ्यांक संकलन र आपतकालिन कार्य संचालन गर्ने तथा राहत वितरण गरेको पाईएको छ ।	सवल	खण्डीकृत तथ्यांक संकलनमा जोड दिने र विशेष संरक्षणको नीति कार्यान्वयन गर्ने ।
३.४.३	विपद व्यवस्थापन सम्वन्धी काम गर्दा लाभान्वित समुहमा महिला तथा वन्चितीकरणमा परेको समुदाय समेतको सहभागितामा उनीहरुलाई पहिलो प्राथमिकता दिएको पाईन्छ ।	सवल	निरन्तरता दिने ।
३.४.४	विपद व्यवस्थापन कोषको स्थापना भएको तर संचालन गर्दा लक्षित समुदायको सहभागिता कमजोर छ ।	आंशिक	विपद व्यवस्थापन कोष संचालन गर्दा लक्षित समुदायको सहभागिता र निर्णय प्रक्रियामा अनिवार्य सहभागी गराउने ।
४.	**सेवा प्रवाह**		
४.१	**पूर्वाधार विकास**		
४.१.१	स्थानीय तहको भवन निर्माण तथा अन्य संरचनाहरुको निर्माणमा लैंगिक तथा अपांगमैत्री संवेदनशील संरचनमा ध्यान दिएको देखिन्छ ।	आंशिक	भवन तथा अन्य संरचनाहरु पूर्ण अपांगमैत्री वा लैंगिक संवेदनशील वन्नुपर्ने ।
४.१.२	सवै भवन तथा संरचनाहरुमा महिला, अपांगता भएका व्यक्ति तथा वालमैत्री हिसावले समेत उपयुक्त हुने गरि आंशिक रुपमा निर्माण थालिएको छ ।	आंशिक	सवै भवन तथा संरचनाहरु महिला, अपांगता भएका व्यक्ति तथा वालमैत्री हिसावले समेत उपयुक्त हुने गरि निर्माण गर्ने ।

४.१.३	स्थानीय तहले १५०० वर्ग फिट भन्दा वढि प्लिन्थ क्षेत्रफल भएका नीति तथा सार्वजनिक भवन तथा संरचना निर्माण सम्वन्धी नक्सा स्वीकृत गर्दा महिला, अपांगता भएका व्यक्ति तथा वालमैत्री युक्त दृष्टिकोणवाट समेत उपयुक्त हुने गरि संरचना तयार गर्न निर्देशन दिने गरेको पाईएको छ ।	सवल	अझै प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने ।
४.१.४	पालिकाले महिला तथा वन्चितीकरणमा परेको समुदायलाई लक्षित गरी परम्परागत तथा आधुनिक उर्जाको प्रयोग गर्न सकरात्मक वातावरण र प्रोत्साहन गर्ने आयोजनाहरु संचालन गरेको पाईएन ।	कमजोर	स्थानीय तहले अभियानको रुपमा नै लक्षित समुदायमा परम्परागत तथा आधुनिक उर्जाको प्रयोग गर्न सकरात्मक वातावरण र प्रोत्साहन गर्ने आयोजनाहरु संचालन गर्ने ।
४.२	**प्रजनन स्वास्थ्य**		
४.२.१	गर्भवती महिलालाई जोखिमयुक्त, खतरायुक्त काममा नलगाउने गरि वार्षिक नीति र कार्यक्रममा प्रजनन् स्वास्थ्य सम्वन्धी नीति र कार्यक्रम समावेश गरिएको पाईएको छ ।	सवल	प्रजनन् स्वास्थ्य सम्वन्धी वनाईएको नीति र कार्यक्रमलाई थप प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन गर्ने ।
४.२.२	पालिकाको कार्यालय, अस्पताल वा स्वास्थ्य चौकी र सम्भव भएका सार्वजनिक स्थलहरुमा वच्चालाई स्तनपानको लागि अलग्गै कक्ष तथा समयको व्यवस्था छैन ।	कमजोर	अनिवार्य अलग्गै स्तनपान कक्ष वनाउन लगाउने ।
४.२.३	परिवार नियोजन, मातृशिशु कल्याण,	सवल	अझै निरन्तरता र प्रभावकारी वनाउने

	विस्तारित खोप, पोषण, जनसंख्या शिक्षा र जनस्वास्थ्य सम्वन्धी कार्यक्रम लगायतका महिलाहरुको स्वास्थ्य सुधार सम्वन्धी विशेष कार्यक्रमहरु संचालन गरिएको पाईएको छ।		।
४.२.४	पालिकावाट महिला तथा विपन्न वर्गको स्वास्थ्य विमामा सहजीकरण र सहयोग गर्ने नीति रहेको तर वजेट व्यवस्था नभएको पाईएको छ ।	आंशिक	महिला तथा विपन्न वर्गको स्वास्थ्य विमामा सहजीकरण र सहयोग गर्ने नीति संगै वजेटको पनि व्यवस्था गरि कार्यान्वयन गर्ने ।
४.३	**शिक्षा कार्यक्रम**		
४.३.१	पालिका तहका आफ्ना वालवालिकालाई विद्यालय भर्ना अभियान संचालन गरेको पाईएको छ ।	सवल	भर्ना अभियानलाई अझै प्रभावकारी संचालन गर्ने ।
४.३.२	पालिकाले विपन्न परिवारका वालवालिकाहरुलाई विद्यालयमा दिवा खाजा, पाठ्यपुस्तक, पोशाक तथा छात्रवृत्तिको व्यवस्था गरेको भएपनि शैक्षिक सामाग्री पर्याप्त दिन नसकिएको देखिन्छ ।	आंशिक	विपन्न परिवारका वालवालिकाहरुलाई विद्यालयमा दिवा खाजा, पाठ्यपुस्तक, पोशाक, छात्रवृत्ति सहित पर्याप्त शैक्षिक सामाग्री दिनुपर्ने ।
४.३.३	निरक्षर महिलाहरुको शिक्षा सम्वन्धी विशेष कार्यक्रम संचालन भएको छ ।	सवल	निरन्तरता दिनुपर्ने ।
४.३.४	विद्यालयमा छात्रछात्राका लागि छुट्टै शौचालय, किशोरी छात्राको लागि प्याड र यौन शिक्षा तथा सहजीकरण सम्वन्धी सीमित कार्यक्रम संचालन	आंशिक	किशोरी छात्राको लागि प्याड र यौन शिक्षा तथा सहजीकरण सम्वन्धी कार्यक्रम प्रभावकारी संचालन गर्ने ।

	हुने गरेको पाईएको छ ।		
४.४	खानेपानी तथा सरसफाई		
४.४.१	पालिकामा सफा पिउने पानी, सफासंग हात धुने व्यवस्था, महिला र पुरुषको लागि अलग्गै शौचालयको व्यवस्था र स्यानीटाईजरको उपयोग गर्ने प्रवन्ध भएको पाईएको छ ।	सवल	निरन्तरता दिनुपर्ने ।
४.४.२	पालिका नै खुलादिशामुक्त घोषणा भएको पाईएको छ ।	सवल	अनुगमन प्रभावकारी वनाउने ।
४.४.३	पालिकामा फोहर व्यवस्थापनलाई योजनावद्ध रुपमा कार्यान्वयन नगरेको पाईएको छ । पर्यटकीय क्षेत्र भएकाले उपल्लो क्षेत्रमा फोहर व्यवस्थापन राम्रो भएको तर अन्यत्र खास समस्या नभएको देखिन्छ ।	आंशिक	फोहर व्यवस्थापनलाई योजनावद्ध रुपमा कार्यान्वयन गर्ने ।
४.४.४	पानीको पर्याप्तता रहेको कारण आकाशेपानी संकलन र भण्डारण गर्नु नपरेको तर कपितय कुवा तथा पानीका पोखरी महिलाको सहभागितामा संरक्षणको कार्य भएको छ ।	सवल	पानीका मुहान तथा अन्य स्रोतहरुको संरक्षणको काम गर्ने ।
४.५	स्वरोजगार र आयआर्जन तथा वजार व्यवस्थापन		
४.५.१	पालिकाले योजना तर्जुमा महिला तथा वन्चीकीरणमा परेको समुदायलाई प्रत्यक्ष लाभ हुने स्वरोजगारमुलक, आयमुलक र	आंशिक	पालिकाले महिला तथा वन्चीकीरणमा परेको समुदायलाई प्रत्यक्ष लाभ हुने स्वरोजगारमुलक, आयमुलक र सीपमुलक कार्यक्रमहरुको योजना र

	सीपमुलक कार्यक्रमहरु राखिएको तर वेरोजगार तथा गरिवीको नक्सांकनको समेत आधार भने नलिएको पाईएको छ ।		वजेट वनाउदा वेरोजगार तथा गरिवीको नक्सांकनको आधार लिनुपर्ने ।
४.५.२	महिला र विपन्न परिवारका सदस्यको लागि रोजगारमुलक तथा सिपमुलक कार्यक्रम अन्तरगत सामी परियोजना लगायत चलेको भएपनि यथेष्ट नभएको पाइएको छ ।	आंशिक	पालिकाले महिला र विपन्न परिवारका सदस्यको लागि रोजगारमुलक तथा सिपमुलक कार्यक्रम संचालन गर्ने ।
४.५.३	ग्रामिण महिला प्राविधिकहरु (कृषि, पशु सेवा, स्वास्थ्य र पूर्वाधार सम्वन्धी) र सामाजिक परिचालक तयार गर्ने कार्य कम भएको तर अन्नपूर्ण वहुप्राविधिक शिक्षालयको स्थापना ।	आंशिक	ग्रामिण महिला प्राविधिकहरु र सामाजिक परिचालक तयार गर्ने र अन्नपूर्ण वहुप्राविधिक शिक्षालय प्रभावकारी वनाउने ।
४.५.४	सुपथमुल्य सहकारीहरु संचालन नभएको पाईएको छ ।	कमजोर	सुपथमुल्यका सहकारीहरु संचालन गर्ने ।
५.	सुशासन तथा उत्तरदायित्व		
५.१	सुशासन		
५.१.१	स्थानीय सेवाप्रवाह, विकास निर्माण र स्थानीय शासनका विषयमा कार्यपालिका तथा सभावाट नीति, कानुन जारी गरी सोही कानुन वमोजिम सम्वन्धीत अधिकारीवाट निर्णय गरी कामकाज गर्ने गरेको पाईएको छ ।	सवल	निरन्तरता दिनुपर्ने ।
५.१.२	स्थानीय तहले विधिको शासन	आंशिक	विधिको शासन व्यापक

	व्यापक जनहसभागिता, भ्रष्टाचार विरुद्ध शुन्य सहनशिलता, सेवा प्रवाहमा निष्पक्षता र महिला तथा वन्चितीकणमा परेका समुदायलाई अग्राधिकार जस्ता नीतिहरु आंशिक रुपमा कार्यान्वयनमा आएको पाईएको छ ।		जनहसभागिता, भ्रष्टाचार विरुद्ध शुन्य सहनशिलता, सेवा प्रवाहमा निष्पक्षता र महिला तथा वन्चितीकणमा परेका समुदायलाई अग्राधिकार दिने नीतिहरु प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन गर्ने ।
५.१.३	पालिकाले अहिलेसम्म वेईजिगं घोषणापत्रको स्थानीयकरण नगरेको तर १६ दिने महिला हिँसा सचेतनामुलक कार्यक्रम भने गरेको पाईएको छ ।	आंशिक	वेईजिगं घोषणापत्रको स्थानीयकरण गर्ने र कार्यक्रमहरु कार्यान्वयन गर्ने ।
५.१.४	संयुक्त राष्ट्रसंघिय वाल अधिकार सम्वन्धी महासन्धी १९८१ मा गरिएका प्रतिवद्धतालाई केन्द्रीत गरि कार्यक्रम नगरिएपनि वालवालिकाको क्षेत्रमा कार्यक्रमहरु आंशिक गरिएको छ ।	आंशिक	संयुक्त राष्ट्रसंघिय वाल अधिकार सम्वन्धी महासन्धी १९८१ मा गरिएका प्रतिवद्धतालाई केन्द्रीत गरि कार्यक्रम गर्ने ।
५.२	**उत्तरदायित्व र जवाफदेहिता**		
५.२.१	पालिकाले सार्वजनिक सुनुवाई, सार्वजनिक परिक्षण गरेको तर सामाजिक परिक्षण, नियमित पत्रकार सम्मेलन र सूचना सार्वजनिकीकरण नभएको पाईएको छ ।	आंशिक	सार्वजनिक सुनुवाई, सार्वजनिक परिक्षण, सामाजिक परिक्षण, नियमित पत्रकार सम्मेलन तथा सूचना सार्वजनिकीकरण वार्षिक योजनामा नै समावेश गरि अनिवार्य गर्ने ।
५.२.२	पालिकाले संचालन गरेको सार्वजनिक सुनुवाई, सार्वजनिक परिक्षण, सामाजिक परिक्षण, नियमित पत्रकार	आंशिक	सार्वजनिक सुनुवाई, सार्वजनिक परिक्षण, सामाजिक परिक्षण, नियमित पत्रकार सम्मेलन र सूचना

	सम्मेलन र सूचना सार्वजनिकीकरण कार्यक्रममा वन्चितीकरणमा परेको परेका व्यक्ति तथा समुदायको कहिलेकाँही मात्रै सहभागिता भएको देखिन्छ ।		सार्वजनिकीकरण कार्यक्रममा वन्चितीकरणमा परेको परेका व्यक्ति तथा समुदायको उपस्थिती अनिवार्य गर्ने ।
५.२.३	पालिकाले संचालन गरेको सार्वजनिक सुनुवाई, सार्वजनिक परिक्षण, सामाजिक परिक्षण, नियमित पत्रकार सम्मेलन र सूचना सार्वजनिकीकरण कार्यक्रममा वन्चितीकरणमा परेको परेका व्यक्ति तथा समुदायवाट प्राप्त सुझावहरुको आंशिक सम्वोधन भएको देखिन्छ ।	आंशिक	सार्वजनिक सुनुवाई, सार्वजनिक परिक्षण, सामाजिक परिक्षण, नियमित पत्रकार सम्मेलन र सूचना सार्वजनिकीकरण कार्यक्रममा वन्चितीकरणमा परेको परेका व्यक्ति तथा समुदायवाट प्राप्त सुझावहरुको सम्वोधन गरि प्रभावकारी वनाउने ।
५.२.४	स्थानीय सरकारका जनप्रतिनिधिहरुको आचारसंहिता स्वीकृत गरि कार्यान्वयन भएको तर कर्मचारीहरुको नभएको पाईएको छ ।	आंशिक	स्थानीय सरकारका कर्मचारीहरुको पनि आचारसंहिता स्वीकृत गरि कार्यान्वयन गर्ने ।
५.३	**सूचना तथा संचार**		
५.३.१	स्थानीय सरकारले नियमित रुपमा समग्र वार्षिक योजना तथा कार्यक्रम सार्वजनिक गरेको पाईएको छ भने महिला, वालवालिका र अन्य लक्षित वर्गका लागि कार्यक्रम र वजेट सरोकारवालाले थाहा पाउने गरी सार्वजनिक गर्ने काम पनि भएको छ ।	सवल	अझै प्रभावकारी वनाउने र अभिलेख पनि राख्ने ।
५.३.२	स्थानीय सरकारले स्थानीय सूचना	कमजोर	स्थानीय भाषामा सूचना प्रकाशन तथा

	स्थानीय भाषामा प्रवाह तथा प्रशारण गरेको छैन् ।		प्रशारण गर्ने ।
५.३.३	स्थानीयको क्षेत्रमा कुनैपनि एफ.एम. रेडियो तथा छापा माध्यम नभएको कारण पोखराका संचारमाध्यममा सूचना प्रवाह गरिएको तर लैससास सम्वन्धी सूचना भने नदिएको देखिन्छ ।	कमजोर	लैससासको अवस्था र विकास सम्वन्धी सूचना स्थानीय मिडियामा प्रवाह गर्ने ।
५.३.४	लक्षित वर्ग र समुदायको लागि सूचना शिक्षा र संचार सम्वन्धी कार्यक्रम आंशिक मात्रमा गरिएको र उनीहरुको जनचेतनामा आंशिक प्रगति भएको पाईएको छ ।	आंशिक	लक्षित वर्ग र समुदायको लागि सूचना शिक्षा र संचार सम्वन्धी प्रभावकारी कार्यक्रम संचालन गर्ने ।
५.४	**अनुगमन र मुल्यांकन**		
५.४.१	पालिकाका कार्यक्रम तथा परियोजना कार्यान्वयनवाट सम्वन्धीत समुदायले पुरा नभई लाभ लिन सकेको देखिन्छ । तर पुरा लाभको अन्तिम मुल्यांकनको कार्य नै नभएको पाईएको छ ।	आंशिक	कुनैपनि कार्यक्रमको अन्तिम मुल्यांकन अनिवार्य गर्ने वा सामाजिक परिक्षण कार्य गरि त्यहाँवाट आएका सुझावहरुको कार्यान्वयन र नीतिगत सुधार गर्ने ।
५.४.२	कुनैपनि कार्यक्रमको अनुगमन, मुल्यांकन लैससासको हिसावले गरेको पाईएन तर वडा तहमा कहिलेकाँही लाभ, असर र प्रभावको समीक्षा गर्ने गरिएको छ ।	आंशिक	कार्यक्रमको अनुगमन, मुल्यांकन लैससासको हिसावले गर्ने नीतिगत व्यवस्था मिलाउने र कार्यक्रमहरुको लाभ, असर र प्रभावको विश्लेषण गर्ने ।
५.४.३	पालिकाका समीक्षा वैठकमा महिला, वालवालिका तथा सवै जातजातीका	सवल	अझै प्रभावकारी र निरन्तरता दिने ।

	विपन्न वर्ग लक्षित कार्यक्रम माथि छलफल हुने गरेको पाईएको छ ।		
५.४.४	स्थानीय सरकारमा अनुगमन तथा मुल्यांकनवाट सिकेका पाठहरु कार्यक्रम तथा योजना तयार गर्दा आंशिक प्रयोग भएको पाईएको छ ।	आंशिक	पालिकामा अनुगमन तथा मुल्यांकनवाट सिकेका पाठहरुको लिखित प्रतिवेदन तयार गर्ने र कार्यक्रम तथा योजना तयार गर्दा पूर्ण प्रयोग गर्ने ।
५.५	**समन्वय र सम्वन्ध विस्तार**		
५.५.१	स्थानीय तहले संघ र प्रदेश सरकारहरुले तय गरेको नीति, कानुन तथा कार्यक्रमहरुको कार्यान्वयनमा सहकार्य, समन्वय र सहजीकरण गर्ने गरेको पाईएको छ ।	सवल	अझै सहकार्य, समन्वय र सहजीकरणलाई निरन्तरता र प्रभावकारी वनाउने ।
५.५.२	लैससास विकासको लागि संजाल गठन भएको छैन्। पालिकामा महिला, वाल, जेष्ठ नागरिक, कृषि, लगायतका संजाल भने गठन भएको छ ।	आंशिक	लैससास विकासको लागि नै संजाल गठन गर्ने ।
५.५.३	संजालको लागि सामान्य क्षमता विकास तालिम संचालन गरिएको छ ।	आंशिक	लैससास विकासको लागि नै केन्द्रीत गरि प्रभावकारी तालिम संचालन गर्ने ।
५.५.४	महिला विरुद्ध हुने सवै खालका भेदभाव उन्मुलन गर्ने महासन्धि कार्यान्वयनका लागि तयार गरिएको राष्ट्रिय कार्य योजना र संयुक्त राष्ट्रसंघिय सूरक्षा परिषद्द्वारा पारित प्रस्ताव नं १३२५ र १८२० को	आंशिक	महिला विरुद्ध हुने सवै खालका भेदभाव उन्मुलन गर्ने महासन्धि कार्यान्वयनका लागि तयार गरिएको राष्ट्रिय कार्य योजना र संयुक्त राष्ट्रसंघिय सूरक्षा परिषद्द्वारा पारित प्रस्ताव नं १३२५ र १८२० को

	कार्यान्वयन राष्ट्रिय कार्ययोजना, मानव अधिकार कार्य योजना तथा छुवाछुत विरुद्धको कार्य योजनामा स्थानीय सरकारको जिम्मेवार भनी उल्लेख गरिएका केही कार्यक्रमहरुमा रकम विनियोजन तथा कार्यान्वयन भएको र अन्यमा नभएको पाईएको छ ।		कार्यान्वयन राष्ट्रिय कार्ययोजना, मानव अधिकार कार्य योजना तथा छुवाछुत विरुद्धको कार्य योजनामा स्थानीय सरकारको जिम्मेवार भनी उल्लेख गरिएका कार्यक्रमहरुमा रकम विनियोजन गरि कार्यान्वयन गर्ने ।

११.लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशी विकास कार्ययोजना

तालिका नं ३: लैंगिक तथा सामाजिक समावेशी विकास कार्ययोजना

सूचक र उपसूचक	आवश्यक क्रियाकलाप	मुख्य जिम्मेवारी			समयावधि	थप आर्थिक दायित्व	
		पहलकर्ता	निर्णयकर्ता	कार्यान्वयनकर्ता		पर्ने	नपर्ने
१.	नीति कानुन र योजना						
१.१	नीति, कानुन र योजनामा समवेशी सहभागिता						
१.१.१	पालिकाको लैससास कार्यनीति गर्ने गरि टोली गठन गर्ने ।	पालिका प्रमुख/प्रप्रअ	पालिका सभा	प्र प्र अ र प्रशासन शाखा	आव २०७८/०७९ असार मसान्त		✓
१.१.२	पालिकाको लैससास नीति कानुन, र योजना ठिक भए नभएको लेखाजोखा गर्ने ।	पालिका प्रमुख/प्रप्रअ	पालिका सभा	प्र प्र अ र प्रशासन शाखा	आव २०७८/०७९ असार मसान्त		✓
१.१.३	लैससास विकासका विषयहरु पालिकाको नीति योजनामा समावेश गर्ने ।	पालिका प्रमुख/प्रप्रअ	पालिका सभा	प्र प्र अ र प्रशासन शाखा	आव २०७८/०७९ असार मसान्त	✓	
१.१.४	लैससास तथा सामाजिक विभेद अन्त्य गर्न अलग्गै नीति वनाई लागू गर्ने ।	पालिका प्रमुख/प्रप्रअ	पालिका सभा	प्र प्र अ र प्रशासन शाखा	आव २०७८/०७९ असार मसान्त	✓	
१.१.५	पालिकाको ऐन, नियम तथा कार्यविधिमा महिला लक्षित वर्गमा हुने विभेदजन्य कार्यहरु रोक्न वनेका प्रावधानहरुको	पालिका प्रमुख/प्रप्रअ	पालिका सभा	प्र प्र अ र प्रशासन शाखा	आव २०७८/०७९ असार मसान्त		✓

	समीक्षा गर्ने ।						
१.१.७	महिला र पुरुषको श्रमको ज्यालामा विभेद रोक्ने सम्वन्धी स्थानीय स्तरमा नीति वनाई लागू गर्ने ।	पालिका प्रमुख/प्रप्रअ	पालिका सभा	प्र प्र अ र प्रशासन शाखा	आव २०७८/०७९ असार मसान्त		✓
१.१.८	स्थानीय श्रमनीति वनाउने ।	पालिका प्रमुख/प्रप्रअ	पालिका सभा	प्र प्र अ र प्रशासन शाखा	आव २०७८/०७९ असार मसान्त		✓
१.२	**योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन**						
१.२.१	लैससास कार्यक्रम कार्यान्वयन सम्वन्धी समावेशी मापनयोग्य लक्ष्यहरु समावेश गर्ने ।	योजना शाखा	पालिका प्रमुख	प्र प्र अ र योजना शाखा	आव २०७८/०७९ असार मसान्त		✓
१.२.३	योजना तर्जुमा गर्दा वस्तीस्तरवाटै योजना संकलन गर्ने कार्यलाई प्रभावकारी वनाउने ।	योजना शाखा	पालिका प्रमुख	प्र प्र अ र योजना शाखा	आव २०७८/०७९ वैशाख- असार मसान्त	✓	
१.२.५	योजना तर्जुमा गर्दा महिला र पुरुष एवं लक्षित समूहहरुको वेग्ला वेग्लै आवश्यकता पहिचान गरि कार्यक्रम गर्ने ।	योजना शाखा	पालिका प्रमुख	प्र प्र अ र योजना शाखा	आव २०७८/०७९ वैशाख- असार मसान्त		✓
१.२.६	दिगो विकास लक्ष्य स्थानीयकरणको नीतिगत निर्णय र कार्यान्वयन गर्ने	योजना शाखा	पालिका प्रमुख	प्र प्र अ र योजना शाखा	आव २०७८/०७९ वैशाख- असार मसान्त	✓	

१.२.७	महिला वालवालिका तथा पिछाडीएको वर्ग, समुदाय र क्षेत्रलाई प्रत्यक्ष लाभ पुग्ने योजना वनाउने	योजना शाखा	पालिका प्रमुख	प्र प्र अ र योजना शाखा	आव २०७८/०७९ वैशाख- असार मसान्त	✓	
१.३	**वजेट तर्जुमा तथा कार्यान्वयन**						
१.३.१	लक्षित वर्गको समग्र हितको विषयलाई केन्द्रीत गरि उनीहरुको शसक्तीकरण, सचेतना तथा जिविकोपार्जनका थप कार्यक्रम तय गर्ने र पर्याप्त वजेटको व्यवस्था गर्ने ।	योजना शाखा	पालिका प्रमुख	प्र प्र अ र योजना शाखा	आ.व २०७८/०७९ वैशाख- असार मसान्त तथा आ.व २०७९/०८०	✓	
१.३.२	हरेक आर्थिक वर्षको पहिलो चौमासिकमा लैससास वजेट परिक्षण कार्य गर्ने ।	सामाजिक विकासतथा महिला, वालवालिका शाखा	पालिका प्रमुख	प्र प्र अ र सा.वि तथा म.वि शाखा	हरेक आ.व मा गर्ने ।	✓	
१.३.३	लैससास परीक्षण सुधारका कार्य नियमित गरी परीक्षणले औल्याएका सुधारका कार्यक्रमहरु कार्यान्वयन गर्ने ।	सा.वि तथा महिला, वालवालिका शाखा	पालिका प्रमुख	प्र प्र अ र सा.वि तथा म.वि शाखा	हरेक आ.व मा गर्ने ।	✓	
१.३.४	स्थानीय सरकारको वजेट तथा कार्यक्रममा लक्षित समूहहरुको लागि निश्चित प्रतिशत वजेट विनियोजन गर्ने नीति वनाउने ।	योजना शाखा	पालिका प्रमुख	प्र प्र अ र योजना शाखा	आ.व २०७८/०७९ असार मसान्त		✓
२.	संस्थागत व्यवस्था						

२.१	कर्मचारी/पदाधिकारी प्रतिनिधित्व						
२.१.१	पालिकाको निर्णायक तहमा पदाधिकारी र कर्मचारीहरुमा महिलाहरुको समान सहभागिताको नीतिगत व्यवस्था गरि लागू गर्ने ।	पालिका प्रमुख	पालिका सभा	प्र प्र अ र प्रशासन शाखा	आ.व २०७८/०७९ असार मसान्त		✓
२.१.२	पालिकाले कर्मचारीहरुको पदपुर्तिको निर्णय गर्दा सवै जातजाती, वर्ग, लिंग र समुदायका वीच समावेशीकरण हुने गरि कर्मचारीहरुको समावेशी समानुपातिक प्रतिनिधित्व गर्ने स्पष्ट नीति वनाउने ।	पालिका प्रमुख	पालिका सभा	प्र प्र अ र प्रशासन शाखा	आ.व २०७८/०७९ असार मसान्त		✓
२.१.३	महिला तथा विशेष समुदायलाई विषेश सेवा प्रदान गर्दा सम्वन्धीत समुदायको भाषा, संस्कृति र रहनसहन वुझेको कर्मचारी वा जनप्रतिनिधि समेत समावेश गरेको कार्य टोली वा शाखा मार्फत दिने नीतिगत व्यवस्था गर्ने ।	पालिका प्रमुख	पालिका सभा	प्र प्र अ र प्रशासन शाखा	आ.व २०७८/०७९ असार मसान्त		✓
२.१.४	पालिकाले स्थानीय स्तरमा सकरात्मक विभेद सम्वन्धी नीति वनाई लागू गर्ने ।	पालिका प्रमुख	पालिका सभा	प्र प्र अ र प्रशासन शाखा	आ.व २०७८/०७९ असार मसान्त		✓
२.२	कार्य प्रणाली समावेशी						
२.२.१	महिला र पुरुषको असमानता हटाउने तथा सामाजिक समावेशीकरण वढाउन	पालिका प्रमुख, प्र प्र अ	पालिका सभा	प्र प्र अ र प्रशासन शाखा	आ.व २०७८/०७९ असार मसान्त		✓

	पालिकाले निश्चित कार्यनीति वनाई लागू गर्ने ।						
२.२.२	स्थानीय सरकारमा लैंगिक विकास हेर्ने डेस्कको व्यवस्था गरि लैससास कार्यान्वयन गर्ने ।	पालिका प्रमुख प्र प्र अ	पालिका सभा	प्र प्र अ र प्रशासन शाखा	आ.व २०७८/०७९ असार मसान्त		✓
२.२.३	पालिका तहमा महिला हिँसा नियन्त्रणको लागि आचारसंहिता वनाई लागू गर्ने ।	पालिका प्रमुख प्र प्र अ	पालिका सभा	प्र प्र अ र प्रशासन शाखा	आ.व २०७८/०७९ असार मसान्त		✓
२.२.४	पालिकाको लैससास समिति गठन गरि परिचालन गर्ने तथा वस्तीस्तरमा योजना तर्जुमा भेलालाई थप प्रभावकारी वनाउने ।	पालिका प्रमुख, प्र प्र अ तथा योजना शाखा	पालिका सभा	प्र प्र अ र प्रशासन र योजना शाखा	आ.व २०७८/०७९ असार मसान्त		✓
२.३	**समिति, उपसमिति र कार्यदलमा प्रतिनिधित्व**						
२.३.३	समिति, उपसमिति र कार्य दलहरुले महिला र वन्चितीकरणमा परेका समुदायको हित हुने गरी विश्लेषण सहित नीतिगत र कार्यगत सुझाव लिखित रुपमा दिनुपर्ने ।	पालिका प्रमुख, प्र प अ	पालिका सभा	प्र प्र अ र प्रशासन शाखा	आ.व २०७८/०७९ असार मसान्त		✓
२.३.४	लिखित रुपमा कार्यगत र नीतिगत सुझाव माग्ने र त्यसको कार्यान्वयन ग्यारेन्टी गर्ने ।	पालिका प्रमुख प्र प्र अ	पालिका सभा	प्र प्र अ र प्रशासन र शाखा	आ.व २०७८/०७९ असार मसान्त		✓
२.४	**वित्त व्यवस्थापन प्रणालीमा समावेशिता**						
२.४.२	आयमुलक र क्षमता	पालिका	पालिका	प्र प्र अ र	आ.व		✓

	विकासका कार्यक्रम थप्ने र वजेटको स्रोत वढाउने ।	प्रमुख प्र प्र अ	सभा	प्रशासन र शाखा	२०७८/०७९ असार मसान्त		
२.४.३	लैससास शाखाको विकास गरी आवश्यक स्रोत र साधनको प्रवन्ध मिलाउने ।	पालिका प्रमुख प्र प्र अ	पालिका सभा	प्र प्र अ र प्रशासन र शाखा	आ.व २०७८/०७९ असार मसान्त		✓
२.५	**तथ्यांक संकलन तथा व्यवस्थापन**						
२.५.२	पालिकामा गरिवी र वेरोजगारी तथ्यांक र नक्सांकन गरी हरेक आ.व मा अध्यावधिक गर्ने ।	सूचना शाखा	पालिका प्रमुख	प्र प्र अ र सुचना शाखा	आ.व २०७८/०७९ असार मसान्त		✓
२.५.३	पार्श्वचित्रमा आधारित खण्डीकृत तथ्यांक र सूचनालाई आधार मानी स्थानीय विकास योजना तर्जुमा गर्ने कार्य प्रभावकारी वनाउने ।	सूचना शाखा	पालिका प्रमुख	प्र प्र अ र सुचना शाखा	आ.व २०७८/०७९ असार मसान्त		✓
३.	मानव संशाधन तथा क्षमता विकास						
३.१	मानव संशाधन तथा क्षमता विकास						
३.१.१	लैंगिक तथा समावेशी विकासका लागि क्षमता विकास कार्य योजना तयार गरि छुट्टै शीर्षकमा वजेट विनियोजन पनि गर्ने र त्यस्तो रकम खर्च गर्ने कार्यविधि पनि वनाउने ।	सामाजिक विकास शाखा र महिला तथा वालवालिका शाखा	पालिका प्रमुख	प्र प्र अ र सा.वि तथा महिला बा. शाखा	आ.व २०७८/०७९ असार मसान्त	✓	
३.१.२	तालिम र विभिन्न कार्यक्रम मा लक्षित वर्ग तथा समुदायको समान	सामाजिक विकास शाखा र	पालिका प्रमुख	प्र प्र अ र सा.वि तथा	आ.व २०७८/०७९ असार मसान्त	✓	

	सहभागिताको लागि नीतिगत अभ्यास सहित सुनिश्चितता गर्ने ।	महिला तथा वालवालिका शाखा		महिला बा. शाखा			
३.१.३	तालिम र गुणस्तरका विषयमा नियमित प्रभावकारी पृष्ठपोषण लिनुपर्ने	सामाजिक विकास शाखा र महिला तथा वालवालिका शाखा	पालिका प्रमुख	प्र प्र अ र सा.वि तथा महिला बा. शाखा	आ.व २०७८/०७९ असार मसान्त	✓	
३.१.५	लैससासको क्षेत्रमा तालिम दिन तथा कार्यान्वयन गर्न यथेष्ठ मानवीय स्रोतको व्यवस्थापन गर्ने ।	सामाजिक विकास शाखा र महिला तथा वालवालिका शाखा	पालिका प्रमुख	प्र प्र अ र सा.वि तथा महिला बा. शाखा	आ.व २०७८/०७९ असार मसान्त	✓	
३.१.७	महिला र वन्चितीकरणमा परेको समुदाय लक्षित लोक सेवा आयोग पुर्व तयारी कक्षा संचालन गर्ने ।	योजना शाखा	पालिका प्रमुख	प्र प्र अ र योजना शाखा	आ.व २०७८/०७९	✓	
३.१.८	स्थानीय सरकारका पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरुलाई बेईजिंग घोषणापत्रका वारेमा अभिमुखीकरण गर्ने ।	सामाजिक विकास शाखा र महिला तथा वालवालिका शाखा	पालिका प्रमुख	प्र प्र अ र सा.वि तथा महिला बा. शाखा	आ.व २०७८/०७९	✓	
३.२	अनौपचारिक मुल्य मान्यता र कुसंस्कार सम्वन्धी जनचेतना						
३.२.२	लैंगिक हिँसारहित पालिका घोषणा तयारी गर्ने तथा महिला हिँसा विरुद्ध शुन्य	सामाजिक विकास शाखा र	पालिका प्रमुख	प्र प्र अ र सा.वि तथा	आ.व २०७८/०७९	✓	

	शहनशिलताको नीति लागू गर्ने ।	महिला तथा वालवालिका शाखा		महिला बा. शाखा			
३.२.४	वडा तथा टोलस्तरमा सामाजिक कुरिती विरुद्धका सचेतना कार्यक्रम गर्ने ।	सामाजिक विकास शाखा र महिला तथा वालवालिका शाखा	पालिका प्रमुख	प्र प्र अ र सा.वि तथा महिला बा. शाखा	आ.व २०७८/०७९	✓	
३.३	कानुनी साक्षरता						
३.३.२	पदाधिकारी र कर्मचारीलाई कानुन मस्यौदा तर्जुमा सम्वन्धी प्रक्रिया र समाधान गर्नुपर्ने मुल समस्या तथा सवाल लगायत मुख्य विषयवस्तुका सम्वन्धमा अभिमुखीकरण गर्नुपर्ने ।	सामाजिक विकास शाखा	पालिका प्रमुख	प्र.प्र.अ र सा. वि. शाखा	आ.व २०७८/०७९	✓	
३.४	विपद व्यवस्थापनमा समावेशीकरण						
३.४.१	पालिकाले विपद व्यवस्थापन सम्वन्धी स्थानीय मापदण्ड र नीतिगत व्यवस्था गर्ने तथा महिला र सिमान्तकृत समुदायको अलग संरक्षणको व्यवस्था गर्ने ।	सामाजिक विकास शाखा तथा वालवालिका शाखा	पालिका प्रमुख	प्र.प्र.अ, सा.वि शाखा, म.बा शाखा	आ.व २०७८/०७९	✓	
३.४.४	विपद व्यवस्थापन कोष संचालन गर्दा लक्षित समुदायको सहभागिता र निर्णय प्रक्रियामा अनिवार्य सहभागी गराउने ।	सामाजिक विकास शाखा तथा वालवालिका शाखा	पालिका प्रमुख	प्र.प्र.अ, सा.वि शाखा, म.बा शाखा	आ.व २०७८/०७९	✓	
४.	सेवा प्रवाह						

४.१	पूर्वाधार विकास						
४.१.१	भवन तथा अन्य संरचनाहरु महिला, अपांगता वा लैंगिकमैत्री संवेदनशील वन्नुपर्ने ।	पुर्वाधार शाखा	पालिका प्रमुख	प्र.प्र.अ, पुर्वाधार शाखा	आ.व २०७८/०७९ असार मसान्त	✓	
४.१.२	सवै भवन तथा संरचनाहरु महिला, अपांगता, भएका व्यक्ति तथा वालमैत्री हिसावले समेत उपयुक्त हुने गरि निर्माण गर्ने ।	पुर्वाधार शाखा	पालिका प्रमुख	प्र.प्र.अ, पुर्वाधार शाखा	आ.व २०७८/०७९ असार मसान्त	✓	
४.१.४	स्थानीय तहले अभियानको रुपमा नै लक्षित समुदायमा परम्परागत तथा आधुनिक उर्जाको प्रयोग गर्न सकरात्मक वातावरण र प्रोत्साहन गर्ने आयोजनाहरु संचालन गर्ने ।	पुर्वाधार शाखा	पालिका प्रमुख	प्र.प्र.अ, पुर्वाधार शाखा	आ.व २०७८/०७९ असार मसान्त	✓	
४.२	प्रजनन् स्वास्थ्य						
४.२.२	अनिवार्य अलग्गै स्तनपान कक्ष वनाउने ।	महिला तथा वालवालिका शाखा	पालिका प्रमुख	प्र.प्र.अ, म.बा शाखा	आ.व २०७८/०७९ असार मसान्त	✓	
४.२.४	महिला तथा विपन्न वर्गको स्वास्थ्य विमामा सहजीकरण र सहयोग गर्ने नीतिसंगै वजेटको व्यवस्था गर्ने ।	महिला तथा वालवालिका शाखा	पालिका प्रमुख	प्र.प्र.अ, म.बा शाखा	आ.व २०७८/०७९ असार मसान्त	✓	
४.३	शिक्षा कार्यक्रम						
४.३.२	विपन्न परिवारका वाल वालिकाहरुलाई विद्यालयमा दिवा खाजा, पाठ्यपुस्तक, पोशाक, छात्रवृत्ति सहित पर्याप्त शैक्षिक सामाग्री	शिक्षा शाखा	पालिका प्रमुख	प्र.प्र.अ, शिक्षा शाखा	आ.व २०७८/०७९ असार मसान्त	✓	

	दिनुपर्ने ।						
४.३.४	किशोरी छात्राको लागि प्याड र यौन शिक्षा तथा सहजीकरण सम्वन्धी कार्यक्रम प्रभावकारी संचालन गर्ने ।	शिक्षा शाखा	पालिका प्रमुख	प्र.प्र.अ, शिक्षा शाखा	आ.व २०७८/०७९ असार मसान्त	✓	
४.४	**खानेपानी तथा सरसफाई**						
४.४.३	फोहर व्यवस्थापनलाई योजनावद्ध रुपमा कार्यान्वयन गर्ने ।	वतावरण शाखा	पालिका प्रमुख	प्र.प्र.अ, वातावरण शाखा	आ.व २०७८/०७९ असार मसान्त	✓	
४.५	स्वरोजगार र आयआर्जन तथा वजार व्यवस्थापन						
४.५.१	पालिकाले महिला तथा वन्चितीकरणमा परेको समुदायलाई प्रत्यक्ष लाभ हुने स्वरोजगारमुलक, आयमुलक र सीपमुलक कार्यक्रमहरुको योजना र वजेट वनाउँदा वेरोजगार तथा गरिवीको नक्सांकन आधार लिनुपर्ने	सामाजिक विकास शाखा तथा महिला वालवालिका शाखा	पालिका प्रमुख	प्र.प्र.अ, साबि तथा म.बि शाखा	आ.व २०७८/०७९ वैशाख देखि असार	✓	
४.५.२	पालिकाले महिला तथा विपन्न परिवारका सदस्यको लागि रोजगारमुलक तथा सिपमुलक कार्यक्रम संचालन गर्ने ।	सामाजिक विकास शाखा तथा महिला वालवालिका शाखा	पालिका प्रमुख	प्र.प्र.अ, साबि तथा म.बि शाखा	आ.व २०७८/०७९ वैशाख देखि असार	✓	
४.५.३	ग्रामिण महिला प्राविधिकहरु र सामाजिक परिचालक तयार गर्ने र अन्नपूर्ण वहुप्रावधिक शिक्षालय प्रभावकारी वनाउने ।	योजना शाखा तथा सामाजिक विकास शाखा	पालिका प्रमुख	प्र.प्र.अ, साबि तथा योजना शाखा	आ.व २०७८/०७९	✓	

४.५.४	सुपथमुल्यका सहकारीहरु संचालन गर्ने ।	सहकारी शाखा	पालिका प्रमुख	प्र.प्र.अ, सहकारी शाखा	आ.व २०७८/०७९	✓	
५.	सुशासन तथा उत्तरदायित्व						
५.१	सुशासन						
५.१.२	विधिको शासन व्यापक जनसहभागिता, भ्रष्टाचार विरुद्ध शुन्य सहनशिलता, सेवा प्रवाहमा निष्पक्षता र महिला तथा वन्चितीकरणमा परेका समुदायलाई अग्राधिकार दिने नीतिहरु प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन गर्ने ।	पालिका प्रमुख तथा प्र प्र अ	पालिका सभा	प्र प्र अ तथा प्रशासन शाखा	आ.व २०७८/०७९ असार मसान्त		✓
५.१.३	वेईजिंग घोषणापत्रको स्थानीयकरण गर्ने र कार्यक्रमहरु संचालन गर्ने ।	सा.वि शाखा तथा म.बा शाखा	पालिका प्रमुख	प्र प्र अ र सा.वि र म.बा शाखा	आ.व २०७८/०७९ वैशाख देखि असार मसान्त	✓	
५.१.४	संयुक्त राष्ट्रसंघिय वाल अधिकार सम्वन्धी महासन्धी १९८१ म गरिएका प्रतिवद्धतालाई केन्द्रित गरि कार्यक्रम गर्ने ।	सा.वि शाखा तथा म.बा शाखा	पालिका प्रमुख	प्र प्र अ र सा.वि र म.बा शाखा	आ.व २०७८/०७९ वैशाख देखि असार मसान्त	✓	
५.२	उत्तरदायित्व र जवाफदेहिता						
५.२.१	सार्वजनिक सुनुवाई, सामाजिक परिक्षण, सार्वजनिक परिक्षण, नियमित पत्रकार सम्मेलन तथा सूचना सार्वजनिकीकरण वार्षिक योजनामा नै समावेश गरि अनिवार्य गर्ने ।	सामाजिक विकास र सुचना शाखा	पालिका प्रमुख	प्र प्र अ र सा.वि र सूचना शाखा	आ.व २०७८/०७९	✓	

५.२.२	सार्वजनिक सुनुवाई, सामाजिक परिक्षण, सार्वजनिक परिक्षण, नियमित पत्रकार सम्मेलन तथा सूचना सार्वजनिकीकरण कार्यक्रममा वन्चितीकरणमा परेको समुदायको उपस्थिती अनिवार्य गर्ने ।	सामाजिक विकास र सुचना शाखा	पालिका प्रमुख	प्र प्र अ र सा.वि र सूचना शाखा	आ.व २०७८/०७९	✓	
५.२.३	सार्वजनिक सुनुवाई, सामाजिक परिक्षण, सार्वजनिक परिक्षण, नियमित पत्रकार सम्मेलन तथा सूचना सार्वजनिकीकरण कार्यक्रममा वन्चितीकरणमा परेको समुदायवाट प्राप्त सुझावहरुको सम्वोधन गरि प्रभावकारी वनाउने ।	सामाजिक विकास र सुचना शाखा	पालिका प्रमुख	प्र प्र अ र सा.वि र सूचना शाखा	आ.व २०७८/०७९		✓
५.२.४	स्थानीय सरकारका कर्मचारी हरुको पनि आचारसंहिता निर्माण गरि जारी गर्ने ।	प्रशासन शाखा	पालिका प्रमुख	प्र प्र अ र प्रशासन शाखा	आ.व २०७८/०७९ असार मसान्त	✓	
५.३	सूचना तथा संचार						
५.३.२	स्थानीय भाषामा सूचना प्रकाशन तथा प्रशारण गर्ने ।	महिला तथा वालवालिका र सुचना शाखा	पालिका प्रमुख	प्र प्र अ र म.वा तथा सुचना शाखा	आ.व २०७८/०७९ असार मसान्त	✓	
५.३.३	लैससासको अवस्था र विकास सम्वन्धी सूचना स्थानीय मिडियामा प्रवाह गर्ने ।	महिला तथा वालवालिका र सुचना शाखा	पालिका प्रमुख	प्र प्र अ र म.वा तथा सुचना शाखा	आ.व २०७८/०७९ माघ मसान्त	✓	
५.३.४	लक्षित वर्ग र समुदायको लागि सूचना शिक्षा र संचार	महिला तथा वालवालिका	पालिका प्रमुख	प्र प्र अ र म.वा तथा	आ.व २०७८/०७९	✓	

	सम्वन्धी प्रभावकारी कार्यक्रम संचालन गर्ने	र सुचना शाखा		सुचना शाखा	माघ मसान्त		
५.४	अनुगमन र मुल्यांकन						
५.४.१	कुनैपनि कार्यक्रमको अन्तिम मुल्यांकन अनिवार्य गर्ने वा सामाजिक परिक्षण कार्य गरि आएका सुझावहरुको कार्यान्वयन र नीतिगत सुधार गर्ने ।	योजना र सुचना शाखा	पालिका प्रमुख	प्र प्र अ र योजना तथा सुचना शाखा	आ.व २०७८/०७९ असार मसान्त		✓
५.४.२	कार्यक्रमको अनुगमन, मुल्यांकन लैससासको हिसाव ले गर्ने नीतिगत व्यवस्था मिलाउने र कार्यक्रमहरुको लाभ, असर र प्रभावको विश्लेषण गर्ने ।	योजना र सुचना शाखा	पालिका प्रमुख	प्र प्र अ र योजना तथा सुचना शाखा	आ.व २०७८/०७९ असार मसान्त		✓
५.४.४	पलिकामा अनुगमन तथा मुल्यांकनवाट सिकेका पाठहरु को लिखित प्रतिवेदन तयार गर्ने र कार्यक्रम तथा योजना तयार पार्दा पूर्ण प्रयोग गर्ने ।	योजना र सुचना शाखा	पालिका प्रमुख	प्र प्र अ र योजना तथा सुचना शाखा	आ.व २०७८/०७९ असार मसान्त		✓
५.५	समन्वय र सम्वन्ध विस्तार						
५.५.२	लैससास विकासको लागि नै संजाल गठन गर्ने ।	महिला तथा वालवालिका शाखा	पालिका प्रमुख	प्र प्र अ र म.बा शाखा	आ.व २०७८/०७९ असार मसान्त		✓
५.५.३	लैससास विकासको लागि नै केन्द्रित गरि प्रभावकारी तालिम संचालन गर्ने ।	महिला तथा वालवालिका शाखा	पालिका प्रमुख	प्र प्र अ र म.बा शाखा	आ.व २०७८/०७९ असार मसान्त		✓
५.५.४	महिला विरुद्ध हुने सवै खालका भेदभाव उन्मुलन गर्ने महासन्धी कार्यान्वयनका लागि तयार गरिएको राष्ट्रिय	योजना तथा महिला र वालवालिका	पालिका प्रमुख	प्र प्र अ र म.बा तथा योजना शाखा	आ.व २०७८/०७९ असार मसान्त	✓	

	कार्य योजना र संयुक्त राष्ट्र संघीय सुरक्षा परिषद् द्वारा पारित प्रस्ताव नं १३२५ र १८२० को कार्यान्वयन राष्ट्रिय कार्ययोजना, मानव अधिकार कार्य योजना तथा छुवाछुत विरुद्धको कार्य योजनामा स्थानीय सरकारको जिम्मेवार भनी उल्लेख गरिएका कार्यक्रमहरुमा रकम विनियोजन गरि कार्यान्वयन गर्ने ।	शाखा					

१२.निष्कर्ष तथा सुझावहरु

१२.१ निष्कर्ष

अहिले स्थानीय तह नयाँ संचरनामा संचालन भईरहेको छ । कतिपय कानुन निर्माण तथा अन्य सावर्जनिक सरोकारका विषयमा अन्योलतामा पनि छ । नेपालको अन्तरिम संविधान २०६३ पछि नेपालको परिवेशमा समावेशिकताले महत्वपूण स्थान पाएको हो । संवैधानिक तथा कानुनी र संस्थागत व्यवस्था पनि भएको कारण अहिले महिला, दलित, जनजाती लगायत पछाडी पारिएको समुदायको राज्यको मुल प्रवाहमा उपस्थिती वढेको छ । संघ, प्रदेश तथा स्थानीय तहका सवै चुनावमा महिलाको अपेक्षाकृत सहभागिता र समावेशिता वढेको पाईएको छ । सरकारका विभिन्न अंगका निर्णायक तहमा पनि उनीहरुको वलियो उपस्थिती छ ।

महिला र वन्चितीकरणमा परेका समुदायका नागरिकहरुले स्थानीय तहमा जनप्रतिनिधिहरुलाई आफ्नो समस्या भन्न र योजना माग गर्न सक्षम भएको देखिएको छ । साथै विगत भन्दा यस लक्षित समूहको पहुँचमा पनि वृद्धि भएको देखिन्छ । तैपनि शासन संचालनका प्रक्रियमा भने अझैपनि यो लक्षित वर्गको सशक्त उपस्थिती हुन नसकेको र आफु अझैपनि वहिष्करणमा परेको अनुभूति गरेको पाईएको छ । योजना छनौटका कार्य अझै पनि तल्लो तहको टोल वस्तीवाट आउन सकेको छैन् भने उनीहरुको आवाज पनि कमै सुन्ने गरेको जनगुनासो छ । मानवीय क्षमता विकास भन्दा पनि भौक्तिक विकासमा मात्रै स्थानीय तहको लगानी वढी भएको देखिन्छ । भौक्तिक पूर्वाधार अर्थात सडक नै विकास हो भन्ने भ्रम स्थानीय तहका जनप्रतिनिधी र दलहरुमा परेको पाईएको छ । स्थानीय तहमा महिला तथा अन्य सामाजिक समावेशिताका मुद्धाहरु ओझेलमा पारिएको छ भने नीति निर्माण र कार्यान्वयनको तहमा महिला तथा अन्य लक्षित वर्गको हस्तक्षेपकारी भूमिका हुन नसकेको पाइएको छ । त्यसैले स्थानीय तहले सामाजिक समावेशिता तथा समानताको क्षेत्रमा अझै धेरै काम गर्न जरुरी रहेको देखिन्छ ।

१२.२ सुझावहरु

अन्नपूर्ण गाँउपालिकाको लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण परीक्षण कार्य गर्दा केही महत्वपूर्ण सुझावहरुलाई यहाँ प्रस्तुत गरिएको छ । परिक्षणका क्रममा पाईएको तथ्य, तथ्यांक तथा अभ्यासहरुको आधारमा मात्रै सुझाव दिईएको हो ।

१.पालिकाले वनाएका ऐन, कानुन, नीति, नियम तथा अन्य कानुनी व्यवस्थाहरु लैससास संवेदशिलताको दृष्टिकोणले ठिक भए नभएको अवस्था परीक्षण गरि प्रतिवेदनमा दिईएका सुझावका आधारमा लैंगिक संवेदनशिलता र त्यस सम्वन्धी दृष्टिकोण समावेश गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

२.गाँउपालिकामा लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण कार्यान्वयन समिति गठन गरि लैससास सम्वन्धी स्थानीय नीति, परिक्षण कार्यविधि तथा लैंगिक उत्तरदायी वजेट निर्माण सम्वन्धी पालिकाको आफ्नो नीति वनाई कार्यान्वयनमा ल्याउनुपर्ने देखिन्छ ।

३.पालिकामा योजना छनौट, निर्माण तथा कार्यान्वयनको तहमा महिला तथा अन्य लक्षित वर्गको अर्थपूर्ण सहभागिता सुनिश्चित गरि उपयुक्त कार्यक्रम निर्माण तथा पर्याप्त वजेटको व्यवस्था सहित कार्यान्वयन गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

४.गाँउपालिकाको मानव संशाधन शाखालाई थप वलियो वनाउने, विकासमा महिला तथा पुरुषको समान सहभागितामा जोड दिन स्थानीय नीति तथा कानुन वनाई कार्यान्वयनमा ल्याउनुपर्ने देखिन्छ । साथै जनप्रतिनिधि तथा कर्मचारीहरुको क्षमता विकासको लागि थप कार्यक्रम र वजेटको व्यवस्था पनि गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

५.गाँउपालिकाको सुशासन तथा उत्तरदायित्वको क्षेत्रमा गर्नपर्ने कतिपय कार्यक्रमहरु नै संचालन नभएको देखिएको कारण यसतर्फ पालिका थप जिम्मेवार हुनपर्ने देखिन्छ ।

६. दिगो विकास लक्ष्य अन्तरगत ५ नं वुँदामा रहेको लक्ष्य लैंगिक समानताको विषयलाई स्थानीयकरण गरि सोही वमोजिमका कार्यक्रम र वजेट तर्जुमा गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

७.बेईजिगं घोषणा पत्रमा उल्लेख गरिएका १२ वटा विभिन्न प्रतिवद्धता तथा संयुक्त राष्ट्रसंघिय वाल अधिकार सम्वन्धी महासन्धीलाई स्थानीयकरण गरि त्यसको कार्यक्रम निर्माण तथा वजेटको समेत विनियोजन गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

सन्दर्भ सामग्री

- स्थानीय निकाय लैङ्गिक उत्तरदायी तथा सामाजिक समावेशी बजेट तर्जुमा एवं परीक्षण निर्देशिका, २०६८
- स्थानीय तह लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण परिक्षण कार्यविधि, २०७७
- अन्नपूर्ण गाँउपालिका पार्श्वचित्र, २०७७
- अन्नपूर्ण गाँउपालिका कास्कीको वार्षिक जिल्ला विकास योजना, आ.व. २०७७/०७८
- विभिन्न समितिहरु गठन भएका बैठकका माईन्यूटहरु
- अन्नपूर्ण गाँउपालिका कास्कीका योजना तर्जुमा तथा समिक्षा बैठकका उपस्थिति विवरणहरु
- विभिन्न उपभोक्ता समितिहरुका बैठकका उपस्थिति विवरण तथा माईन्यूटहरु
- अन्नपूर्ण गाँउपालिका कास्कीका विभिन्न कार्य सम्पन्न प्रतिवेदनहरु
- अन्नपूर्ण गाँउपालिकाको कार्यालय कास्कीको कर्मचारी आचारसंहिता

अनुसूचि १
पालिकाको लैङ्गिक समानता र सामाजिक समावेशीकरण परीक्षण कार्यविधि, २०७७ बमोजिमको अंक तालिका

सि.नं.	मूलविषय	सहायकविषय	सूचक नं.	सूचक	सूचकको अङ्क	प्राप्ताङ्क
१	नीति, कानून, योजना २०	नीति र कानूनमा समावेशिता/ सहभागिता	१.१.१	स्थानीय तहको नीति तथा कानूनको मस्यौदा तयार गर्ने कार्यदिशामा लैससासको दृष्टिले सम्पादन गर्ने गरी कार्यटोलीनिर्माण, पूर्व दस्तावेजको समीक्षागर्दा लैससास दृष्टिकोणले भएको, मस्यौदाको विषयवस्तु र शब्द चयन समावेशी र सहभागितामूलकहुने गरे/ नगरेको	१	०.५
२			१.१.२	स्थानीय सरकारले आफ्नानीति, कानून, योजना जारी गर्नु भन्दा अगाडि लैससासको दृष्टिले उपयुक्तभएनभएको बारे लेखाजोखा गर्ने गरे । नगरेको	१	०.५
३			१.१.३	स्थानीय सरकारको नीति र योजनामा लैङ्गिक समानतातथा सामाजिक समावेशीविकास (स्थानीयकानून, नीति, आवधिक र वार्षिक योजनामाभएकानीतिहरू) सम्बनधीविषयहरू समावेश भए/ नभएको	१	०.५
४			१.१.४	स्थानीय सरकारको महिला र पुरुषको समविकास तथा सामाजिक समावेशीकरण र लैङ्गिक परीक्षण तथा सामाजिकविभेद अन्त्य गर्ने सम्बन्धीअलग्गै नीतिहरू छन्/ छैनन् ? (स्थानीय ऐन, कानून, कार्यविधि, निर्देशिकामाखास व्यवस्था गरिएको वा नगरिएको)	१	०.५

५			१.१.५	स्थानीयतहले कार्यान्वयनमाल्याएका ऐन, नियम, तथाकार्यविधिमामहिलातथाबञ्चितिमा परेको समुदायअर्थात् लक्षितवर्गमा हुने सबै प्रकारका विभेदजन्यकार्यहरू रोक्न पर्याप्त प्रावधानव्यवस्था गरिएको छ । छैन ?	१	०.५
६			१.१.६	संघीय कानूनले व्यवस्था गरे बमोजिम स्थानीय स्तरमा महिलातथावञ्चितीमा परेको समुदायमाथिहुने हिँसा र विभेद उपर सुनुवाई हुने प्रवन्धमिलाए । नमिलाएको ?	१	१
७			१.१.७	महिला र पुरुषमाश्रमको ज्यालामाविभेद रोक्ने प्रावधान रहे । नरहेको (समुदायको पचलनविभेदकारी भएनभएको)?	१	०.५
८			१.१.८	स्थानीयतहको नीतिमा रैथाने र आप्रवासीकामदार तथाश्रमजीवी उपर हुने विभेद रोक्ने प्रावधान रहे । नरहेको ?	१	०
९		योजनातर्जुमा तथाकार्यान्वयन	१.२.१	आवधिकयोजना र वार्षिक योजनातथाकार्यक्रममा लैङ्गिकतथा समावेशीविकासको लागिनीति, रणनीति, कार्यक्रम र मापनयोग्यउपलब्धीलक्ष्य समावेश गरिएको छ । छैन ?	१	०.५

१०			१.२.२	गाउँपालिका ।नगरपालिकाको स्रोत अनुमानतथा बजेट सीमानिर्धारण समितिले बजेट सीमानिर्धारण गर्दा महिला, बालबालिका, तथाबञ्चितीकरणमा परेको समूहको अवस्थाविश्लेषणको आधारमा सो समूहको लागिवाप्रत्यक्षफाइदापुग्ने गरी कूलपूँजीगत बजेटको निश्चितप्रतिशत छुट्याउने गरे । नगरेको ?	१	१
११			१.२.३	स्थानीय सरकारको योजना सूचीलक्षित समूहहरूको सक्रीय सहभागितामातयार हुने र उनीहरूले छनौट गरेका योजनाप्राथमिकीकरणमा पर्ने गरे । नगरेको (योजनातर्जुमा गर्दा गाउँ, वस्तीस्तरबाट आएका योजनाकार्यक्रमहरूलाई समेटे नसमेटेको परीक्षण) ?	१	०.५
१२			१.२.४	योजनातर्जुमा गर्दा महिलातथाबञ्चितिकरणमा परेका समूहहरूको ववहारिक र रणनीतिक आवश्यकतापहिचान र परिपूर्ति गर्ने विषयमा छलफल भए । नभएको ?	१	१
१३			१.२.५	योजनातर्जुमा गर्दा महिला र पुरुषएवं लक्षित समूहहरूको छुट्टा छुट्टै अवस्थाविश्लेषणको आधारमा आवश्यकतापहिचान गरी सो अनुसारको कार्यक्रम तय गर्ने गरिए । नगरिएको (तयारी प्रतिवेदन) ?	१	०.५

१४			१.२.६	स्थानीय सरकारले दीगो विकासकालक्ष्यहरू विशेष गरेर लक्ष्य ५ लैङ्गिक समानताप्राप्त गर्ने विषयलाई स्थानीकरण गरी सो अनुसारको बजेट विनियोजन हुने गरे । नगरेको ?	१	०.५
१५			१.२.७	स्थानीयतहका योजनामहिला, बालबालिकातथा पिछडिएको वर्ग, क्षेत्र र समुदायलाई प्रत्यक्षलाभपुग्ने गरी बने । नबनेको	१	०.५
१६			१.२.८	स्थानीय सरकारका उपभोक्ता समितिहरूमालक्षित समूहकाप्रतिनिधि सहितकम्तिमा ५०% महिलाहरूको सहभागिताभए । नभएको र मुख्यकार्यकारी पद मध्ये कुनै एकमाजिम्मेवारी दिए । नदिएको	१	१
१७		बजेट तर्जुमा तथाकार्यान्वयन	१.३.१	बजेत तथाकार्यक्रमतर्जुमा गर्नुभन्दा अघि समुदायकामहिला, बालबालिका, अपाङ्ग, जनजाति, मधेशी, मुश्लिम, पिछडावर्ग र दलितलगायतका सबै जातजाति र विपन्नवर्गका समूहहरूसँग बसेर समस्या केलाउने (विश्लेषयण) गर्ने गरिए । नगरिएको ?	१	१
१८			१.३.२	स्थानीय सरकारका क्षमताविकास योजनामा लैङ्गिकउत्तरदायीतथा सामाजिक समावेशी बजेट निर्माण एवं परीक्षण नियमित रूपमा गर्न बजेको व्यवस्था गरिए । नगरिएको ?	१	०.५

१९			१.३.३	परीक्षण पश्चातलैङ्गिकतथा समावेशीविषयमा सुधार गर्न क्षमताविकास कार्ययोजनाकार्यान्वयनकालागिपर्याप्त बजेट तथाकार्यक्रमबार्षिक योजनामा समावेश गरिए । नगरिएको ?	१	०
२०			१.३.४	स्थानीय सरकारको बजेट तथाकार्यक्रममालक्षित समूहहरूको लागिनिश्चितप्रतिशत बजेट विनियोजन गरी उनीहरूको हितकाकार्यक्रममा समयमाखर्च गरिए । नगरिएको ? (बजेट तथाकार्यक्रमबीच भिडान)	१	१
२१	संस्थागतव्यवस्था २०		२.१.१	स्थानीय सरकारको निर्णायकतहमा (कर्मचारी । पदाधिकारी) महिलाहरूको समान रूपमा (५०।५० प्रतिशत) प्रतिनिधित्व रहेको छ।छैन ?	१	०.५
२२			२.१.२	स्थानीय सरकारका कर्मचारहिरूको पदपूर्तिको निर्णय गर्दा सबै जातजाति, वर्ग, लिङ्ग र समुदायकाबीच समावेशीकरण हुने गरी कर्मचारीहरूको समावेशी समानुपातिकप्रतिनिधित्वहुन सक्ने रणनीति लिइएको छ । छैन ?	१	०.५
२३			२.१.३	स्यानीय सरकारले महिलातथाविशेष समुदायलाई विशेष सेवाप्रदानगर्दा सम्बन्धित समुदायको भाषा, संस्कृति र रहन-सहनबुझेको कर्मचारी वाजनप्रतिनिधि समेत समावेश गरेको कार्यटोलीवाशाखामार्फत दिने गरेको । नगरेको ?	१	०.५

२४			२.१.४	जनप्रतिनिधिहरू तथाकर्मचारहिरूलाई कुनै क्षमताअभिबृद्धिको अवसर प्रदानगर्दा सबैलाई समानअवसर हुने गरी र महिलातथावञ्चितिकरणमा परेको समुदायलाई अग्रभागप्राप्तहुने गरी सकारात्मकविभेदको नीतिलिएको । नलिएको	१	०
२५		कार्यप्रणाली समावेशी	२.२.१	महिला र पुरुषबीचको असमानता हटाउन तथा सामाजिक समावेशीकरण बढाउनको लागि स्थानीयतहको निश्चितकार्यनीति छ । छैन ?	१	०
२६			२.२.२	स्थानीय सरकारमा लैङ्गिकविकास हेर्ने इकाईको व्यवस्था छ । छैन ?लैङ्गिक समानतातथा सामाजिक समावेशीकरण कार्यान्वयन समितिवा यस्तै कुनै संरचनाको व्यवस्थाकार्यशर्त र जिम्मेवारी किटान सहित गरिए । नगरिएको)	१	०
२७			२.२.३	स्थानीय सरकारबाट कार्यालयमाहुन सक्ने कुनै पनिप्रकारको दुव्यवहार, भेदभाब, महिला हिंसा नियन्त्रणको लागिआचार संहिताबनाएर लागु गरिएको छ । छैन ?	१	०
२८			२.२.४	योजनातर्जुमा समितिलाई सुझावदिने दस्तावेज तयार गर्दा लैङ्गिक समानतातथा सामाजिक समावेशीकरण कार्यान्वयन समितिमामहिला, बालबालिकातथाअन्य सबै लक्षित समुदायको सक्रिय सहभागिताभएनभएको र यस समितिले वडा तहमा योजना सम्बन्धी छलफल समावेशीभएनभएको अनुगमन गरे नगरेको	१	०.५

२९			२.३.१	स्थानीइ सरकारले गठन गर्ने समिति, उपसमिति र कार्यदलहरूमा महिला तथा वञ्चितिकरणमा परेको समुदायबाट महिला र पुरुषको समावेशीप्रतिनिधित्वहुने व्यवस्था रहे । नरहेको ?	१	१
३०			२.३.२	स्थानीय सरकारले गठन गर्ने समिति, उपसमिति र कार्यदलहरूमा महिला तथा वञ्चितिकरणमा परेको समुदायकाप्रतिनिधिहरूले छलफल तथा निर्णय निर्माणमा स्वस्थ ढंगले भागलिनपाए । नपाएको ?	१	१
३१			२.३.३	स्थानीयतहमा सञ्चालितकार्यक्रमहरूको अनुगमन र समीक्षा सम्बन्धीकार्यमा स्थानीय सरकारले गठन गने समिति, उपसमिति र कार्यदलहरूले महिलातथावञ्चितिकरणमा परेको समुदायको हितहुने गरी विश्लेषण सहितनीतिगत र कार्यगत सुझावदिने गरे नगरेको ?	१	०.५
३२			२.३.४	स्थानीय सरकारले गठन गर्ने समिति, उपसमिति र कार्यदलहरूले महिलातथावञ्चितिकरणमा परेको समुदायको हितहुने गरी दिइएकानीतिगत र कार्यगत सुझावहरूको कार्यान्वयनहुने गरे नगरेको ?	१	०.५
३३		वित्तव्यवस्थापन प्रणालीमा समावेशिता	२.४.१	स्थानीयतहमामहिलाविकास, लैङ्गिकहिँसा बिरुद्ध, महिला सीप विकास, नेतृत्वविकास तथाक्षमताअभिबृद्धि जस्ता विषयमा स्रोत व्यवस्थापनकालागिबार्षिक आर्थिक ऐनमाउल्लेख गरी छुट्टै कोष स्थापना गरिएको । नगरिएको ?	१	१

३४			२.४.२	के आदिवासीजनजाति, दलितअन्यलक्षित समूहकामहिलाहरूको विकास र सशक्तिकरणको लागि बजेटको व्यवस्थाभएको छ ?उनीहरूको आवश्यकताअनुसार कार्यक्रमतर्जुमा गरिएको छ ।	१	१
३५			२.४.३	के स्थानीय सरकारमा लैङ्गिक डेस्कको विकासको र आवश्यकमानवीयश्रोतहरूकालागि बजेटको व्यवस्थाभएको छ ? सो अनुसार कार्यक्रमपहिचान गरिएको छ ?	१	०
३६			२.४.४	स्थानीय सरकारले समावेशी सूचका प्रणाली व्यवस्थापन गर्न बजेटको व्यवस्था गरे । नगरेको र कम्प्युटरकृत लेखा प्रणालीले समावेशी क्षेत्रमाभएको बजेट तथाखर्च सम्बन्धि सूचनादिने वानदिने गरेको ।	१	१
३७			२.५.१	के स्थानीय सरकारले आफ्नो क्षेत्रका समुदायस्तरका आधारभूत खण्डिकृत सूचना । तथ्याङ्क संकलनतथाअध्यावधिक गर्ने गरेको छ ? (लिङ्ग, उमेर, जात, र आर्थिक स्थिति आदि) (गाऊँ । नगर प्रोफाईल)	१	०.५
३८			२.५.२	स्थानीय सरकारले आफ्नो क्षेत्रका समुदायस्तरका आधारभूत सूचना । तथ्याङ्क संकलनगर्दा बेरोजगार तथा गरिबको महिचान गरी छुट्टाछुट्टै नक्साङ्कन गर्ने गरे । नगरेको (गाऊँ । नगर प्रोफाइल)	१	०.५
३९			२.५.३	के स्थानीय सरकारले आफ्नो पार्श्वचित्रमाआधारित खण्डकीकृत तथ्यांक र सूचनालाई आधार मानि स्थानीयविकास योजनातर्जुमा गर्ने गरेको छ ?	१	०.५

४०			२.५.४	स्थानीय सरकारले आफ्नो क्षेत्रका सामाजिक सुरक्षा पाउनेहरू र पञ्जिकरणको अभिलेख व्यवस्थापनतथातथ्याङ्कअध्यावधिक गर्ने गरे । नगरेको ?	१	१
४१			३.१.१	लैङ्गिकतथा समावेशीविकासको लागिक्षमताविकास कार्ययोजनातयार गरे नगरेको र छुट्टै शिर्षकमा बजेट विनियोजन भए । नभएको र यस्तो रकमखर्च गर्ने कार्यविधि स्वीकृत भई कार्यान्वयनमाआए । नआएको ?	१	०
४२			३.१.२	स्थानीय सरकारका पदाधिकारी । कर्मचारीहरूले लैङ्गिकतथा समावेशीविकास, लैङ्गिकहिंशा सम्बन्धीतालिमलिएका छन् वा छैनन् र तालिमकार्यक्रममालक्षित समूहतथाअन्य सबै महिला र पुरुषको समान सहभागिता र उपस्थिति सुनिश्चितता गरिएको थियो वाथिएन?	१	०.५
४३			३.१.३	तालिमकाविषयवस्तुको प्रस्तुतीकरणमा लैङ्गिक सम्बेदनशीलभाषाको प्रयोग र महिलाकाआवश्यकता समेटिएको र तालिमको गुणस्तर, सेवा सुविधा सम्बन्धमा पृष्ठपोषण लिने गरिएको छ । छैन ?	१	०.५
४४			३.१.४	महिलातथालक्षित समूहकापदाधिकारीहरूको क्षमताअभिवृद्धिका लागिनिर्दिष्ट कार्यक्रमहरू (प्राबिधिकतालिम, क्षमताविकास, नेतृत्वविकासको तालिम, भ्रमण) छन । छैनन् ? सो अनुसारको बजेट विनियोजन गरिएको छ । छैन ?	१	१

४५			३.१.५	के स्थानीय सरकारमा लङ्गिक समानतातथा सामाजिक समावेशी सम्बन्धीतालिमदिनतथाकार्यक्रमलाई कार्यान्वयन गर्न सक्ने यथेष्ट मानवीयश्रोत छन् ? (विषयगततालिमप्राप्तजनशक्ति संख्या)	१	०
४६			३.१.६	के स्थानीइ सरकारमा मानव संसाधनविकास केन्द्र वाशाखावाइकाइको व्यवस्था छ ?	१	१
४७			३.१.७	महिला र वन्चितिकरणमा परेको समुदायलक्षितलोक सेवाआयोग पूर्व तयारी कक्षा सञ्चालनकार्यक्रम रहे नरहेको र कार्यान्वयनभएनभएको । (संचालिततालिमकार्यक्रम संख्या र उपस्थिति)	१	०
४८			३.१.८	महिलाविकासकालागिभएका बेइजिङ्ग घोषणा पत्रका बाह्रवटा प्रतिवद्धताहरूका बारेमा स्थानीय सरकारका पदाधिकारीहरू वाकर्मचारहिरूलाई जानकारी छ ? सोको लागिअभिमुखीकरण गरिएको छ ?कार्यक्रम संख्या र उपस्थिति)	१	०.५
४९			३.२.१	महिला विरुद्ध सबै खाले हिंसा निर्मूल गर्ने कार्यक्रमहरू र सो अनुसारको बजेट विनियोजन गरी कार्यक्रम समयमा सम्पन्न गरेको छ । (कार्यक्रम संख्या र उपस्थिति)	१	१
५०			३.२.२	लैङ्गिकहिँसारहितगाऊँ । नगरपालिका घोषणा गरेको छ ? (घोषणा गरेको मिति) र महिला हिंसा विरुद्ध सून्य सहिष्णुता अपनाएको छ ? (घटेका घटना संख्या र लिइएका निर्णय)	१	०

५१			३.२.३	स्थानीय सरकारले महिला विरुद्ध सबै खाने हिंसा निर्मूल गर्ने कार्यक्रमहरू संचालन गर्ने गरेको छ ? (कार्यक्रम संख्या र उपस्थितितथा निर्णय पुस्तिका)	१	१
५२			३.२.४	के स्थानीय सरकारले समाजमा रहेका विभिन्न कुसंस्कार जस्तै जातिगत छुवाछुत, छाउपडी, बालविवाह, बहु विवाह, दाइजो, आदि जस्ता सामाजिक कुरीति हटाउन कार्यक्रमहरू संचालन गर्ने गरेको छ ? (कार्यक्रम संख्या र उपस्थिति)	१	१
५३			३.३.१	स्थानीयतहकामहिलातथा समावेशी समूहबाट निर्वाचितभएका समेत जनप्रतिनिधिहरू र पालिकामाकार्यरत कर्मचारीलाई नेपाल संविधान, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, अन्तर सरकार वित्तव्यवस्थापन ऐन, कर्मचारी समायोजन ऐन, मुलुकी संहिताहरू, विषयगतकानूनहरू, पालिकाले जारी गरेका कानूनहरू र अन्य प्चलित महत्त्वपूर्ण कानूनहरूको बारेमा अभिमुखीकरण गर्ने गरे । नगरेको ?	१	१

५४			३.३.२	स्थानीयतहकाकार्यपालिका सदस्यहरू, सभाका सदस्यहरू र पालिकाकाप्रमुखप्रशासकीयअधिकृत लगायत सबै शाखाप्रमुखहरूलाई कानूनको मस्यौदा तर्जुमा सम्बन्धीप्रक्रिया र समाधान गर्नु पर्ने मूल समस्यातथा सवाललगायतमुख्यविषयवस्तुका सम्बन्धमा समय समयमाअभिमुखीकरण गर्ने गरे । नगरेको ?	१	०.५
५५			३.३.३	के महिलाहरूको लागिकानूनीशिक्षा सम्बन्धीकार्यक्रमहरू संचालितभएका छन् ? (जस्तै: कानूनीहकअधिकार, एकलमहिला र चेलिबेटी बेचविखन विरुद्ध कार्यक्रम, छाउपडी प्रथा विरुद्ध कार्यक्रम, यौनहिँसा बिरुद्धका कार्यक्रमआदिबारे अनुशिक्षण)	१	१
५६			३.३.४	महिलाहरूको लागि संचालितकानूनीशिक्षा सम्बन्धीकार्यक्रमहरू संचालनबाट के उनीहरू लाभान्वितभएका छन् ? जस्तै: कानूनीहकअधिकार, एकलमहिला, चेलिबेटी बेचविखन विरुद्ध कार्यक्रम, छाउपडी प्रथा विरुद्ध कार्यक्रम, यौनहिँसा बिरुद्धका कार्यक्रमआदिबारे अनुशिक्षण र यसको असर)	१	१

५७			३.४.१	स्थानीय सरकारले विपदव्यवस्थापन सम्बन्धी मापदण्ड, रणनीति, कार्यनीति सहितको कार्यविधि स्वीकृत गर्दा महिलातथावञ्चितिकरणमा परेको समुदायसँग परामर्स गरे । नगरेको र यस्ता दस्ताबेजमा सिमान्तकृत वर्ग र समुदायलाई लक्षित गरी विशेष राहत र महिला गरी विशेष राहत र महिला पुरुषलार्य अलगअलग संरक्षणको प्रावधान रहे । नरहेको ?	१	०
५८			३.४.२	स्थानीय स्तरको विपद सम्बन्धीतथ्याङ्क संकलन, नक्साङ्कनतथाव्यवस्थापनगर्दा लाभान्वित समूहमामहिलातथावञ्चितिकरणमा परेको समुदाय समेतको खण्डीकृत तथ्याङ्क राखीआपतकालीनकार्य सञ्चालनतथा राहतवितरण गर्ने गरे । नगरेको ?	१	१
५९			३.४.३	समुदायमाआधारित विपदव्यवस्थापन सम्वन्धीकार्य गर्दा लाभान्वित समूहमामहिलातथावञ्चितिकरणमा परेको समुदाय समेतको सहभागितामाउनीहरूलाई पहिलो प्राथमिकतामा राखी गर्ने गरे । नगरेको ?	१	१
६०			३.४.४	विपदव्यवस्थापन कोषको थापनातथा सञ्चलन र स्रोत परिचालनगर्दा महिलातथावञ्चितिकरणमा परेको समुदाय समेतको सहभागितामा निर्णय गर्ने गरे । नगरेको ?	१	०.५

६१	सेवाप्रवाह २०		४.१.१	स्थानीयतहकाभवन, भौतिकपूर्वाधार तथाअन्य संरचनानिर्माणको लागि ड्रइङ, डिजाइन, लगायतअनुमानतयार गर्दा संरचनानिर्माण भएपछि महिला, बालबालिका, अपाङ्गताभएकाव्यक्तिले निर्बाध प्रयोग गर्न सकिने गरी लैङ्गिक, बाल र अपाङ्ग मैत्री / संबेदनशील संरचनाको प्रावधान सहतिहुने गरे । नगरेको ?	१	०.५
६२			४.१.२	स्थानीयतहकाभवन, भौतिकपुर्वाधार तथा संरचनाहरू, शिक्षा स्वास्थ्य र अन्य सामाजिकपूर्वाधार सम्बन्धीभवन र अन्य संरचनाहरू निर्माण गर्दा महिला,अपाङ्गताभएकाव्यक्तितथाबालमैत्रीयुक्त दृष्टिकोणबाट समेत उपयुक्तहुने गरी निर्माण गरिएको छ । छैन ?	१	०.५
६३			४.१.३	स्थानीयतहले १५०० वर्गफिटभन्दा बढी प्लीन्थ क्षेत्रफलभएकानिजीतथा सार्वजनिकभवनतथा संरचनानिर्माण सम्वन्धीनक्सा स्वीकृत गर्दा महिला, अपाङ्गताभएकाव्यक्तितथाबालमैत्रीयुक्त दृष्टिकोणबाट समेत उपयुक्तहुने गरी संरचनातयार गर्न निर्देशनदिने गरिएको छ । छैन ?	१	१

६४			४.१.४	स्थानीयतहले महिलातथाबञ्चितिकरणमा परेको समुदायलाई लक्षित गरी परंपरागततथाआधुनिकउर्जा (नजविद्युत, विभिन्न बैकल्पिकउर्जा स्रोतबाट प्राप्तहुने उर्जा, सुधारिएको चुलो आदि) को प्रयोग गर्न सकारात्मकवातावरण र प्रोत्साहन गर्ने आयोजनाहरू रहे । नरहेको ?	१	०
६५			४.२.१	गर्भवतीमहिलालाई जोखिमयुक्त, खतरायुक्तकाममानलगाउने गरी बार्षिक नीति र कार्यक्रममाप्रजनन् स्वास्थ्य सम्बन्धीनीति र कार्यक्रम समावेश भए । नभएको ?	१	१
६६			४.२.२	स्थानीयतहको कार्यालय, अस्पताल वा स्वास्थ्य चोकी र सम्भव भएका सार्वजनिक स्थलहरूमाबच्चालाई स्तनपानकानमित्तअलग्गै कक्ष र समयको व्यवस्था र सो को व्यवस्थापन गरिएको छ । छैन ?	१	०
६७			४.२.३	परिवार नियोजन, मातृ शिशु कल्झाण, विस्तारित खोप, पोषण, जनसंख्याशिक्षा र जनस्वास्थ सम्बन्धीकार्यक्रमलगायतमहिलाहरूको स्वास्थ्य सुधार सम्बन्धीविशेष कार्यक्रमहरू संचालन गरिएका छन् ?	१	१

६८			४.२.४	महिला, गरिब, निमुखा र बञ्चितिकरणमा परेकाव्यक्तिहरूको स्वास्थ्यबिमा गर्न सहजीकरण र सहयोग गर्ने कार्यक्र र बजेट भए । नभएको ?	१	०.५
६९			४.३.१	सथानीयतहले आफ्नो पालिकाभित्रकाविद्यालयजाने उमेरका सबै बालबालिकालाई विद्यालयमाभर्ना गराउने प्रवन्धमिलाए । नमिलाएको ?	१	१
७०			४.३.२	स्थानीयतहले आफ्नो पालिकाभित्रकाआर्थिक अवस्थाकमजोर भएका परिवारका बालिकातथावञ्चितिकरणमा परेका समूदायका सबै बालबालिकालाई दिवाखाजा, निशुल्क पाठ्यपुस्तक र शैक्षि सामाग्रीतथापोसाक उपलब्ध गराउन छात्रबृत्तिको व्यवस्थानगरी निश्पक्षवितरण हुने प्रवन्धमिलाए । नमिलाएको ?	१	०.५
७१			४.३.३	निरक्षर महिलाहरूको लागिक्षिा सम्बन्धीविशेष कार्यक्रमहरू संचालितभए । नभएका? (जस्तैः अभिभावकशिक्षा, प्रौढ तथाकिशोरी कक्षाहरू, साथीशिक्षा, कार्यमूलकप्रौढ शिक्षा, बच्च देखि बच्चाकक्षा, आदि) (कार्यक्रम संख्या र पटक तथा सहभागी संख्या)	१	१
७२			४.३.४	विद्यालयमा छात्र र छात्राको लागि छुट्टा छुट्टै शौचालय, किशोरी छात्राको लागी प्याड र यौन शिक्षातथा सहजीकरण कार्यक्रम संचालनहुने गरे । नगरेको ?	१	०.५

७३			४.४.१	गाउँपालिका ।नगरपालिकामा सफापिउने पानी, सफासँगहातधुने व्यवस्था, महिला र पुरुषकालागिअलग्गै शौचालयको व्यवस्था र स्यानीटाइजरको उपयोग गर्ने प्रवन्धभए । नभएको ?	१	१
७४			४.४.२	स्थानीयतहको आयोजनातथा स्थानीयमहिलाहरूको सक्रिय सहभागितामा वडा वडामा खुल्लादिसामुक्तपालिका, घरघरमा शौचालय, डाँडा र गौँडामा पोखरी, टोल सफाइअभियान जस्ता कार्यक्रम सञ्चालनहुने गरे । नगरेको ?	१	१
७५			४.४.३	कुहिने र नहुहिने घरायसीफोहोर छुट्याउने व्यवस्था, फोहोर संकलनतथाविसर्जन, घरघरमा भान्छाको फोहोर र पानीबाट करेसा बालीतथागमला र फुलबारी जस्ता कार्यक्रममामहिला र पुरुषको समान सहभागिताहुनुपर्ने जस्ता चेतनाअभिबृद्धि कार्यक्रम सञ्चालनहुने गरे । नगरेको ?	१	०.५
७६			४.४.४	महिलाहरू बढी मात्रामा संलग्नहुने कार्यमा सफापानीको सहजव्यवस्थाकालागि स्थानीयमहिलाहरूको सक्रिय सहभागितामाआकासेपानी संकलन र भण्डारण, परम्परागतइनार र कुवाको पुनर्जीविकरण र रिचार्जिङ कार्यक्रम सञ्चालनहुने गरे । नगरेको ?	१	१

७७			४.५.१	स्थानीय सरकारको योजनातर्जुमा गर्दा बेरोजगार तथा गरीबीको नक्साङ्कनको समेत आधार लिई महिलातथाबञ्चितिकरणमा परेको समुदायलाई प्रत्यषलाभहुने स्वरोजगारमूलक, आयमूलक र सीपमूलककार्यक्रमहरू राख्ने र वार्षिक बजेटमा समावेश गरी कार्यान्वयन गरिउको छ । छैन ?	१	०.५
७८			४.५.२	स्थानीय सरकारले स्वरोजगार तथा बैदेशिक रोजगारीमाजाने महिलातथाबञ्चितिकरणमा परेको समुदायको क्षमताविकासको लागिकार्यक्रमहरू तय गरी कार्यान्वयन गर्ने गरे । नगरेको ? (कार्यक्रम संख्या र उपस्थिति)	१	०.५
७९			४.५.३	ग्रामीण महिलाप्राविधिकहरू (पशु सेवा, कृषि, स्वास्थ्य र पूर्वाधार सम्बन्धीप्राविधिक) र सामाजिक परिचालनतयार गर्ने गरे । नगरेको ? (मनोनयन, नियुक्तिवा गठन र तालिम सम्बन्धी सुचकाँक)	१	०.५
८०			४.५.४	गरिब तथावञ्चितिकरणमा परेको समुदायको पहुँच र कार्यशक्तिअनुरूप सुपथमूल्य सहकारी पसलहरूको व्यवस्थापनमापालिकाको कार्यक्रमकार्यान्वयनभए । नभएको ?	१	०

८१	सुशासनतथाउत्तरदायित्व २०		५.१.१	स्थानीयतहले स्थानीय सेवाप्रवाह, विकास निर्माण र स्थानीयशासनकाबिषयमाकार्यपालिकातथा सभाबाट नीति, कानून जारी गरी सोहीकानूनबमोजिम सम्बन्धितअधिकारीबाट निर्णय गरी कामकाज गर्ने गरेको वातदर्थ निर्णय गरी कामकाजहुने गरेको ?	१	१
८२			५.१.२	स्थानीयतहले विधिको शासन, व्यापकजनसहभागिता, भ्रष्टाचार बिरूद्ध शून्य सहनशीलता, सेवाप्रवाहमानिश्पक्षता र महिलातथावञ्चितिकरणमा परेको समुदायलाई अग्राधिकार जस्ता नीतिकार्यान्वयनमाल्याए ।	१	०.५
८३			५.१.३	महिलाविकासकालागिभएका बेइजिङ्ग घोषणा पत्रका वाह्रवटा प्रतिवद्धताहरूका क्षेत्रमाकार्यक्रम तय गरी कार्यान्वयन गर्ने गरेको छ ? (कार्यक्रम संख्या र उपस्थिति)	१	०.५
८४			५.१.४	संयुक्त राष्ट्रसङ्घीय बालअधिकार महासन्धी, १९८९ मा गरिएको प्रतिबद्धता कार्यान्वयन गर्न कार्यक्रमहरूमा रकमविनियोजन गरी कार्यक्रमहरू समयैमा सम्पन्न गरेको छ ?	१	०.५
८५			५.२.१	स्थानीय सरकारले नियमति रूपमाकार्यक्रमको सार्वजनिक परीक्षण, सामाजिक परीक्षण, सार्वजनिक सुनुवाई, नियमितपत्रकार भेटघाट र सूचनाको सार्वजनिकीकरण गर्ने गरे । नगरेको ?	१	०.५

८६			५.२.२	स्थानीय सरकारले सार्वजनिक परीक्षण, सामाजिक परीक्षण, सार्वजनिक सुनुवाई, नियमितपत्रकार भेटघाट र सूचनाको सार्वजनिकीरण कार्यक्रममाबञ्चितिकरणमा परेका व्यक्तितथा समुदायका सदस्यको उपस्थिति रहेन गरे । नगरेको ?	१	०.५
८७			५.२.३	स्थानीय सरकारले गर्ने सार्वजनिक परीक्षण, सामाजिक परीषण, सार्वजनकि सुनुवाई, नियमितपत्रकार भेटघाट र सूचनाको सार्वजनिकीकरण कार्यक्रममाबञ्चितिकरणमा परेका व्यक्तितथा समुदायको तर्फबाट स्थानीय सरकारले लिएको निततिथाकार्यक्रम र सो को कार्यान्वयकाविषयमाआवाज उठ्ने गरे । नगरेको र यसरी उठेका प्रश्न उपर स्थानीय सरकारबाट सम्बोधनहुने गरे । नगरेको ?	१	०.५
८८			५.२.४	स्थानीय सरकारका जनप्रतिनिधि र कर्मचारीको आचार संहिता स्वीकृत गरी कार्यान्वयनमाल्याए । नल्याएको ?	१	०.५
८९			५.३.१	स्थानीय सरकारले नियमितरुपमा समग्र वार्षिक योजनातथाकार्यक्रमको सार्वजनिक गर्ने गरे । नगरेको र महिला, बालबालिका र आदिवासीजनजाति, मधेशी, मुश्लिम, पिछडावर्ग, दलित, अपाङ्गताभएकाव्यक्तिहरू, जेष्ठनागरिकलाई लक्षित गरेर राखेको कार्यक्रमतथा बजेट सरोकारवालाले थाहापाउनेगरी सार्वजनिक गरे । नगरेको ?	१	१

९०			५.३.२	स्थानीय सरकारले स्थानीय सूचना स्थानीयभाषामाप्रवाहतथाप्रशारण गर्ने गरे । नगरेको ?	१	०
९१			५.३.३	के स्थानीय सरकारले स्थानीय रेडियो, एफ.एम. र छापा माध्यमद्वारा समावेशीकरण तथा लैंगिक समानता सम्बन्धी सूचनाप्रवाह गरी जनतालाई सुसुचित गर्ने गरेको छ ?	१	०
९२			५.३.४	के स्थानीय स्तरमा महिला, बालबालिका सबै जातजातिकाविपन्न बर्ग (आदिवासीजनजाति, दलितमधेशी, मुश्लिम, पिछडावर्ग) अपाङ्गताभएको व्यक्तिहरू, जेष्ठ नागरिक लगायतअन्यलक्षित समुहहरूको सूचना, शिक्षातथा संचारसम्बन्धीकार्यक्रमको प्रवाहबाट यीवर्गहरूको जनचेतनामा वृद्धि भएको छ ? (आधार तथ्याङ्कसँग समेत तुलना गर्न सकिने)	१	०.५
९३		अनुगमनतथामूल्याङ्कन	५.४.१	के कार्यक्रमतथा परियोजनाकार्यान्वयनबाट सम्वन्धित समुदायले पूरा लाभलिन सकेको छ ?	१	०.५
९४			५.४.२	के स्थानीय सरकारले संचालन गरेका कार्यक्रमको अनुगमन, मूल्याङ्कनगर्दा लैङ्गिक समानतातथा सामाजिक समावेशीविकास सम्वन्धीकार्यक्रमको संचालनबाट सरोकारवालालाई पुगेको लाभ, असर र प्रभावविश्लेषण गर्ने गरिन्छ ?	१	०.५
९५			५.४.३	के स्थानीय सरकारको समीक्षा बैठकमा महिला, बालबालकिा, सबै जातजातिकाविपन्न बर्ग (आदिवासीजनजाति, दलित, मधेशी, मुश्लिम, पिछडावर्ग) अपाङ्गताभएकाव्यक्तिहरू, जेष्ठ नागरिक लगायतलाई लक्षितकार्यक्रममाथि छलफल गर्ने गरेको छ ?	१	०.५

९६			५.४.४	के अनुगमनतथा मूल्याङ्कनबाट सिकेका पाठहरू कार्यक्रमवा योजनातयार गर्दा समावेश गर्ने गरिन्छ ?	१	०.५
९७			५.५.१	स्थानीयतहले संघ र प्रदेश सरकारहरूले तय गरेका नीति, कानूनतथाकार्यक्रमहरूको कार्यान्वयनमा सहकार्य, समन्वय र सहजीकरण गर्ने गरे । नगरेको ?	१	१
९८			५.५.२	लैङ्गिक समानतातथा समावेशीविकासको लागिविभिन्न सरोकारवालानिकायहरूबीच सञ्चालनबनीकार्यगत छलफल तथा यस क्षेत्रको विकासको लागिनियमितरुपमाकार्य हुने गरे । नगरेको ?	१	०.५
९९			५.५.३	लैङ्गिक समानतातथा समावेशीविकासको लागिविभिन्न सरोकारवालानिकायहरूबीचकार्यक्रम संयन्त्र (संजाल) का प्रतिनिधिहरूलाई लैङ्गिकतथा समावेशीविकास सम्बन्धीक्षमताविकास तालिमहरू प्रदान गर्ने गरे । नगरेको ?	१	०.५
१००			५.५.४	महिला विरुद्ध हुने सबै प्रकारका भेदभावउन्मूलन गर्ने महासन्धिकार्यान्वयकालागितयार गरिएको राष्ट्रिय कार्ययोजना र संयुक्त राष्ट्रसङ्घीय सुरक्षा परिसदबाट पारित प्रस्ताव नं. १३२५ र १८२० को कार्यान्यवन राष्ट्रिय कार्ययोजना, मानवअधिकार कार्ययोजनातथा छुवाछुत विरुद्धको कार्ययोजनाका स्थानीय सरकारको जिम्मेवारी भनिउल्लेख गरिएकाकार्यक्रमहरुमा रकमविनियोजन तथाकार्यान्वयन गर्ने गरे / नगरेको ?	१	०.५
				जम्मा	१००	५७.५

अनुसूचि २, उपस्थितीहरु

अनुसूचि ३, उपस्थिती

गण्डकी प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठान, पोखरा
प्रदेशतथा स्थानीयशासन सहयोग कार्यक्रम (PLGSP)

सहभागीहरूको उपस्थिति

कार्यक्रमको नाम: GESI Audit मितिः २०८८/०६/०६ - ०९

कार्यक्रमभएको जिल्ला : काठे स्थानीय तहः अन्नपूर्ण गा.पा. वार्डः स्थानः गा.पा. कार्यालय

क्र.सं	सहभागीको नाम	पद	कार्यालय/संस्था	फोन नं.	लिङ्ग	सामाजिक समावेशिकरण (दलित, जनजाति, मधेशी, मुस्लिम, बाहुन,क्षेत्री,अन्य)	अपाङ्गता (प्रकार)	दस्तखत ७ गते	८ गते	९ गते
१.	युवराज कुँवर	अध्यक्ष	अन्नपूर्ण गा.पा	९८४९००१६००	पु					
२.	सञ्जुरा गुरुङ	प्रा.अधि	अन्नपूर्ण गा.पा	९८४९००१६२०	म					
३.	गंगा देवी कुँवर		कार्यपालिका	९४१६४४४४३	म					
४.	अगदल्ले थोकर्पा	"	"	९४४६०१६९४	पु					
५.	किमला सुनार	"	"	९८५६००१७०५	म					
६.	लक्ष्मी रोकनार	"	"	९८५६००१७१२						
७.	गोल्डियम अधिकारी	सदस्य	"	९८४९०२४८६४	मुस्ल					
८.	भरत राज कुँवर		"	३८४९००१६०९	"	-	-			
९.	पित्र बहादुर गुरुङ	उप अध्यक्ष	अन्नपूर्ण गा.पा.९	९८५६००१७०६	"	जनजाति				
१०.	बल बहादुर क्षत्री	-"-	अन्नपूर्ण ९	९८५६००१७०९	-"-					
११.	जगन्नाथ भण्डारी	MIS Officer	अन्नपूर्ण-०२	९८४९०४००३९	पु.	—	—			
१२.	सूर्य तिर्जिनिना	IT Analyst	अन्नपूर्ण गा.पा	९८५६०८३२९९	मे.					
१३.	ठाकुर प्रसाद खतिवडा	अधिकृत	अन्नपूर्ण गा.पा	९८४९०४४२४३	पु	बाहुन				

गण्डकी प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठान, पोखरा
प्रदेशतथा स्थानीयशासन सहयोग कार्यक्रम (PLGSP)

सहभागीहरूको उपस्थिति

कार्यक्रमको नाम: GESI Audit मितिः २०८८/०६/०६ - ०९

कार्यक्रमभएको जिल्ला : काठे स्थानीय तहः अन्नपूर्ण गा.पा. वार्डः स्थानः गा.पा. कार्यालय

क्र.सं	सहभागीको नाम	पद	कार्यालय/संस्था	फोन नं.	लिङ्ग	सामाजिक समावेशिकरण (दलित, जनजाति, मधेशी, मुस्लिम, बाहुन,क्षेत्री,अन्य)	अपाङ्गता (प्रकार)	दस्तखत ७ गते	८ गते	९ गते
१.	युवराज कुँवर	अध्यक्ष	अन्नपूर्ण गा.पा	९८४९००१६००	पु					
२.	सञ्जुरा गुरुङ	प्रा.अधि	अन्नपूर्ण गा.पा	९८४९००१६२०	म					
३.	गंगा देवी कुँवर		कार्यपालिका	९४१६४४४४३	म					
४.	अगदल्ले थोकर्पा	"	"	९४४६०१६९४	पु					
५.	किमला सुनार	"	"	९८५६००१७०५	म					
६.	लक्ष्मी रोकनार	"	"	९८५६००१७१२						
७.	गोल्डियम अधिकारी	सदस्य	"	९८४९०२४८६४	मुस्ल					
८.	भरत राज कुँवर		"	३८४९००१६०९	"	-	-			
९.	पित्र बहादुर गुरुङ	उप अध्यक्ष	अन्नपूर्ण गा.पा.९	९८५६००१७०६	"	जनजाति				
१०.	बल बहादुर क्षत्री	-"-	अन्नपूर्ण ९	९८५६००१७०९	-"-					
११.	जगन्नाथ भण्डारी	MIS Officer	अन्नपूर्ण-०२	९८४९०४००३९	पु.	—	—			
१२.	सूर्य तिर्जिनिना	IT Analyst	अन्नपूर्ण गा.पा	९८५६०८३२९९	मे.					
१३.	ठाकुर प्रसाद खतिवडा	अधिकृत	अन्नपूर्ण गा.पा	९८४९०४४२४३	पु	बाहुन				

गण्डकी प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठान, पोखरा

प्रदेशतथा स्थानीयशासन सहयोग कार्यक्रम (PLGSP)

सहभागीहरूको उपस्थिति

कार्यक्रमको नाम: GESI Audit मिति: २०८८/०६/०६ - ०९

कार्यक्रमभएको जिल्ला : काभ्रे स्थानीय तह: अनन्तपुर गा.पा. वार्ड: स्थान: गा.पा. कार्यालय

क्र.सं	सहभागीको नाम	पद	कार्यालय/संस्था	फोन नं.	लिङ्ग	सामाजिक समावेशिकरण (दलित, जनजाति, मधेशी, मुस्लिम, बाहुन,क्षेत्री,अन्य)	अपाङ्गता (प्रकार)	दस्तखत		
								७. गते	८. गते	९.... गते
१.	युवराज कुँवर	अध्यक्ष	अनन्तपुर गा.पा.	९८४९०१६००	पु					
२.	सञ्जुन गुरुङ	उपाध्यक्ष	अनन्तपुर गा.पा.	९८४९०१६२०	म					
३	गंगा देवी कुँवर		कार्यपालिका सदस्य	९८४८०४४८३	म					
४	भगवती भण्डारी	"	"	९८४९०१६९४	म					
५.	किसना सुनार	"	"	९८५६००१७०५	म					
६	लक्ष्मी सुनार	"	"	९८५६००१७१२						
७	सुपिरियर अधिकारी	सदस्य	"	९८४९०२४८४८	पु					
८	भरत राज कुँवर		"	९८४९००९६०९	"	-	-			
९	पवित्र बहादुर गुरुङ	वडा अध्यक्ष	अनन्तपुर गा.पा.९	९८५६००१७०६	"	जनजाति				
१०	बल बहादुर कुँवर	-"-	अनन्तपुर ९	९८५६००१७०९	-"-					
११	जगन्नाथ भण्डारी	MIS Director	अनन्तपुर-०२	९८४९०२०००३९	पु.	—	—			
१२	सूर्य तिमिल्सिना	IT Engineer	अनन्तपुर गा.पा.	९८५६०९३२९९	पु.					
१३	ठाकुर प्रसाद अधिकारी	अडिटर	अनन्तपुर गा.पा.	९८४९०१४४४५	पु	बाहुन				

धन्यवाद